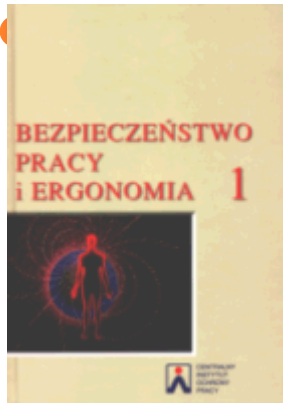

WPROWADZENIE DO ZAGROŻEŃ MECHANICZNYCH

Literatura

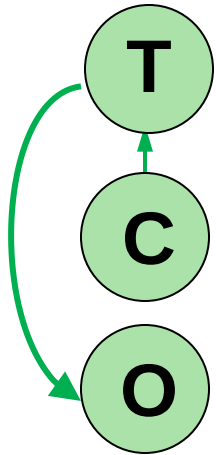
**Redaktor naukowy Danuta
Koradecka**

**Bezpieczeństwo Pracy i
Ergonomia**
**Centralny Instytut Ochrony
pracy, Warszawa, 1997**

**BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA
PRACY**
redaktor naukowy
prof. dr hab. med. Danuta Koradecka
CIOP, 2008

Zdarzenia niepożądane

⇒ uszkodzenia, awarie

⇒ błędy

⇒ *na stanowisku pracy:* pojawienie się hałasu, wystąpienie zapylenia powietrza, awarie na innych stanowiskach itd.

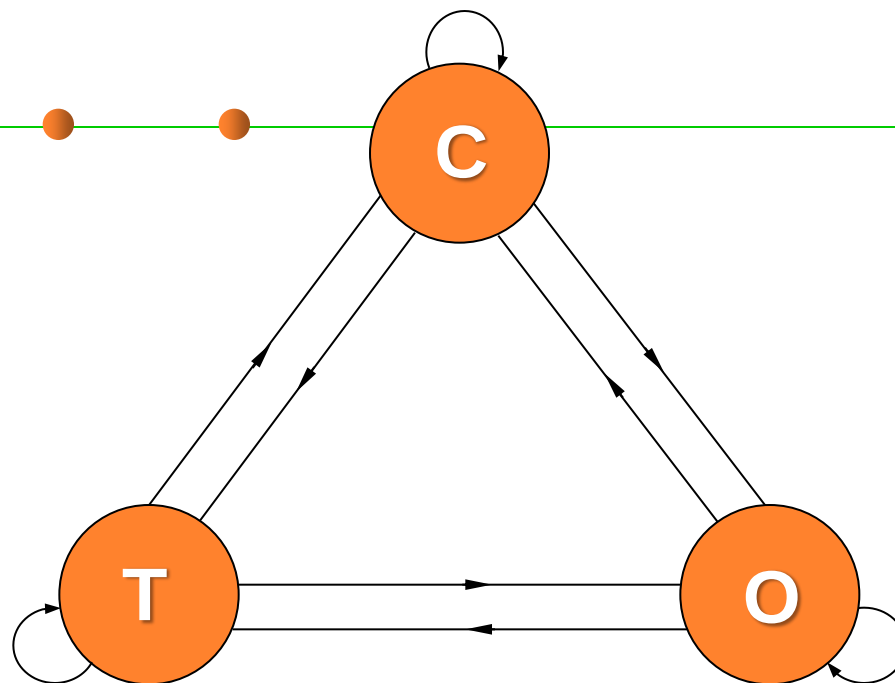
w skali globalnej:

- zjawiska i kataklizmy przyrodnicze (huragany, trzęsienia ziemi, powodzie, zderzenia z asteroidami itd.)
- zmiany klimatu (w tym efekt cieplarniany), dziury ozonowe itd.

Zdarzenia niepożądane

STRATY POWODOWANE PRZEZ ZDARZENIA I ZJAWISKA NIEPOŻĄDANE

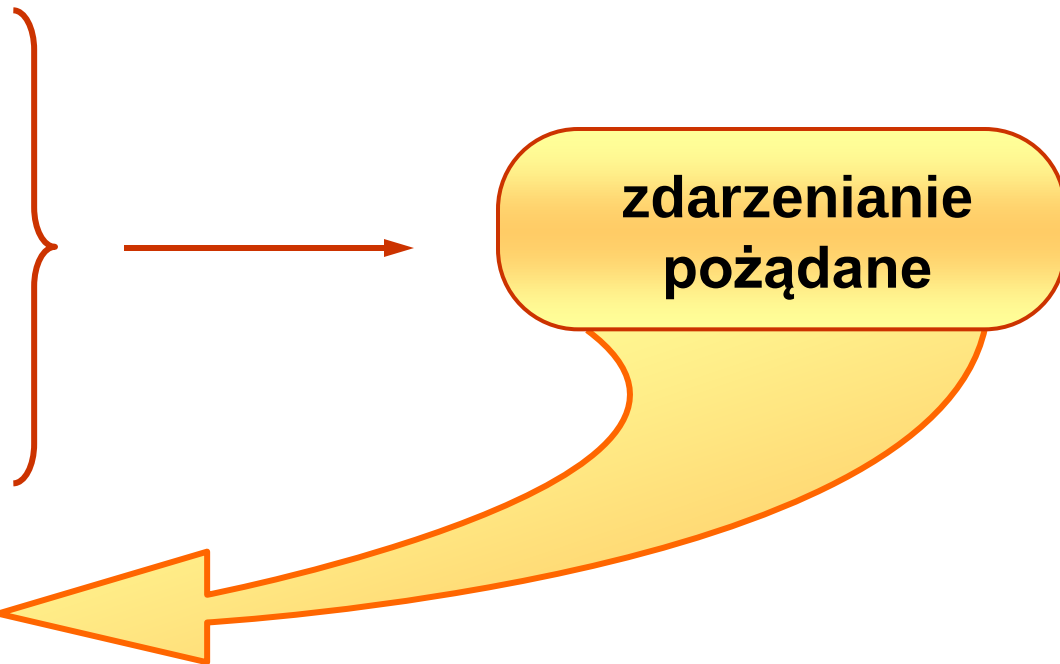

Zdarzenia niepożądane

straty

Katastrofy
Wypadki
Awarie
Nietrafne decyzje
Utraty kontraktów

N

Rodzaje strat:

- ludzkie (zdrowia i życia)
- materialne (mienia, budynków, sprzętu)
- dóbr kultury
- środowiska
- opinii i zaufania

N

- finansowe

STRATY I ICH PRZYCZYNY

Liczba ofiar wybranych rodzajów zdarzeń

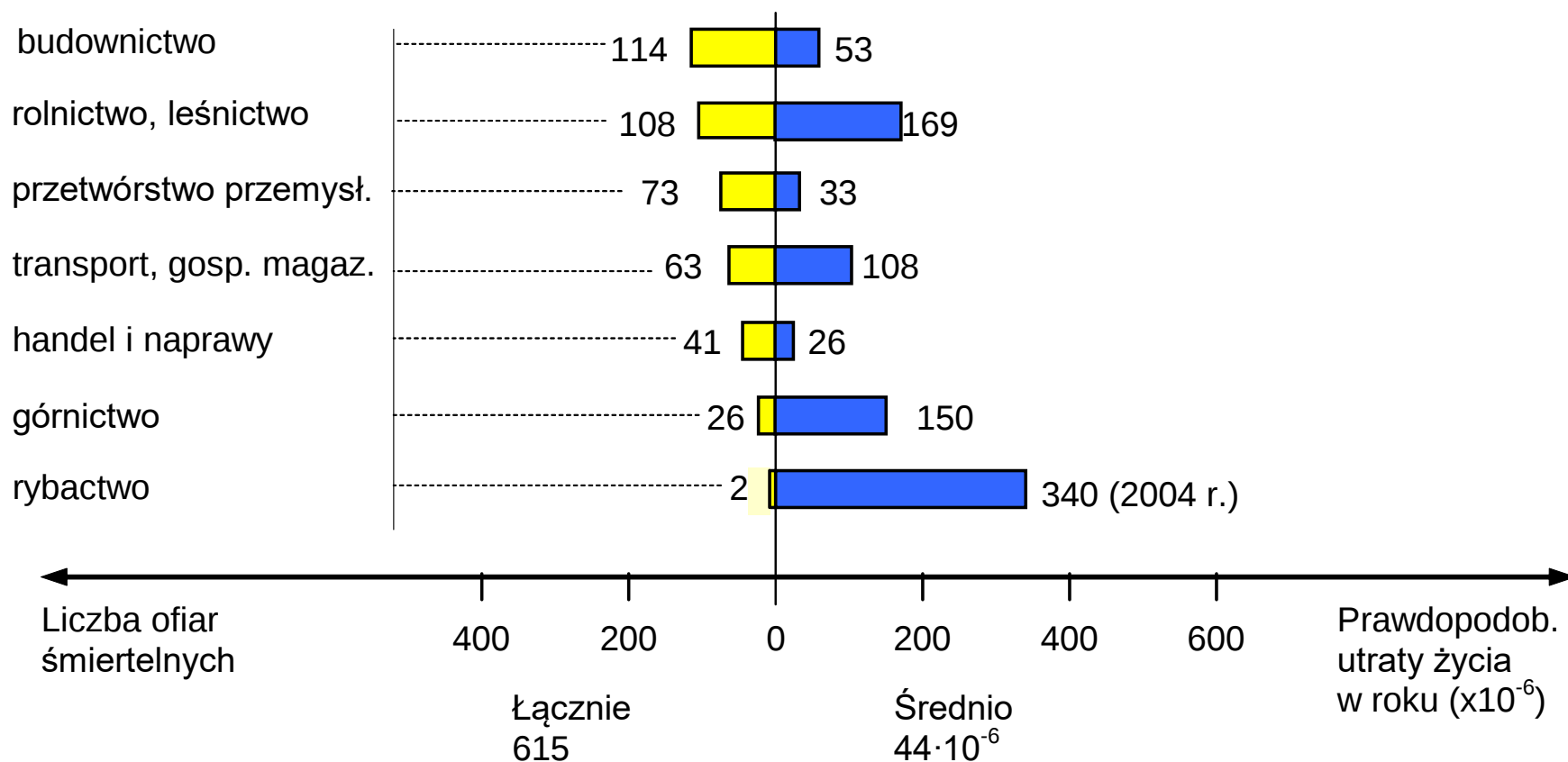
Rodzaje zdarzeń	Liczba ofiar śmiertelnych w 1 roku przypadająca na 1 mln mieszkańców								
	Szwecja 2009	Wlk. Brytania 1998	Wlk. Brytania 2009	Niemcy 1998	Niemcy 2009	Polska 1994	Polska 2000	Polska 2009	USA 2009
Wypadki na drogach	43	59	37	92	51	178	163	120	109
Wypadki w pracy	7	3	3	16	9	25	18	16	18
Samobójstwa	124		68		118	143	128	170	113
Pożary						14	13	14	9
Zabójstwa	9	7	3	9	6	30	33	18	61
Utonięcia						27	14	10	
Choroby odtytoniowe							ok. 2200	ok. 2700	1450

Liczba ofiar śmiertelnych w 1 roku w Polsce (dane z 2010 r.)

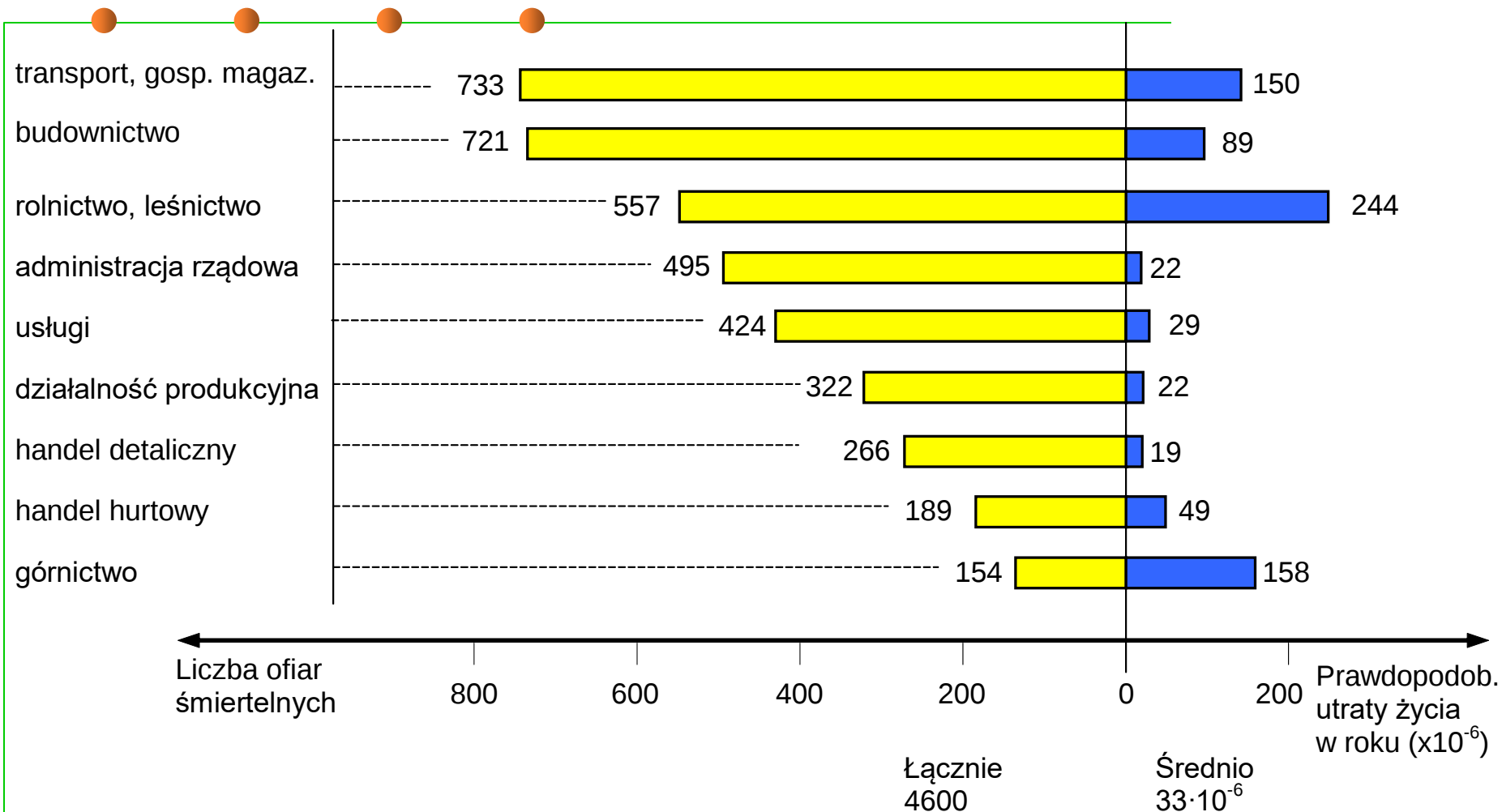
Grupa rodzajów zagrożeń	Liczba ofiar śmiertelnych w roku
zanieczyszczenie powietrza	40 000
odtytoniowe	ok. 110 000
domowe	ok. 5000
drogowe	4200
zawodowe	ok. 4200
samobójstwa	6300
pożary	500
zabójstwa	840
katastrofy techniczne i kataklizmy przyrodnicze	100 ¹⁾

¹⁾ Średnia z okresu 1992-2011

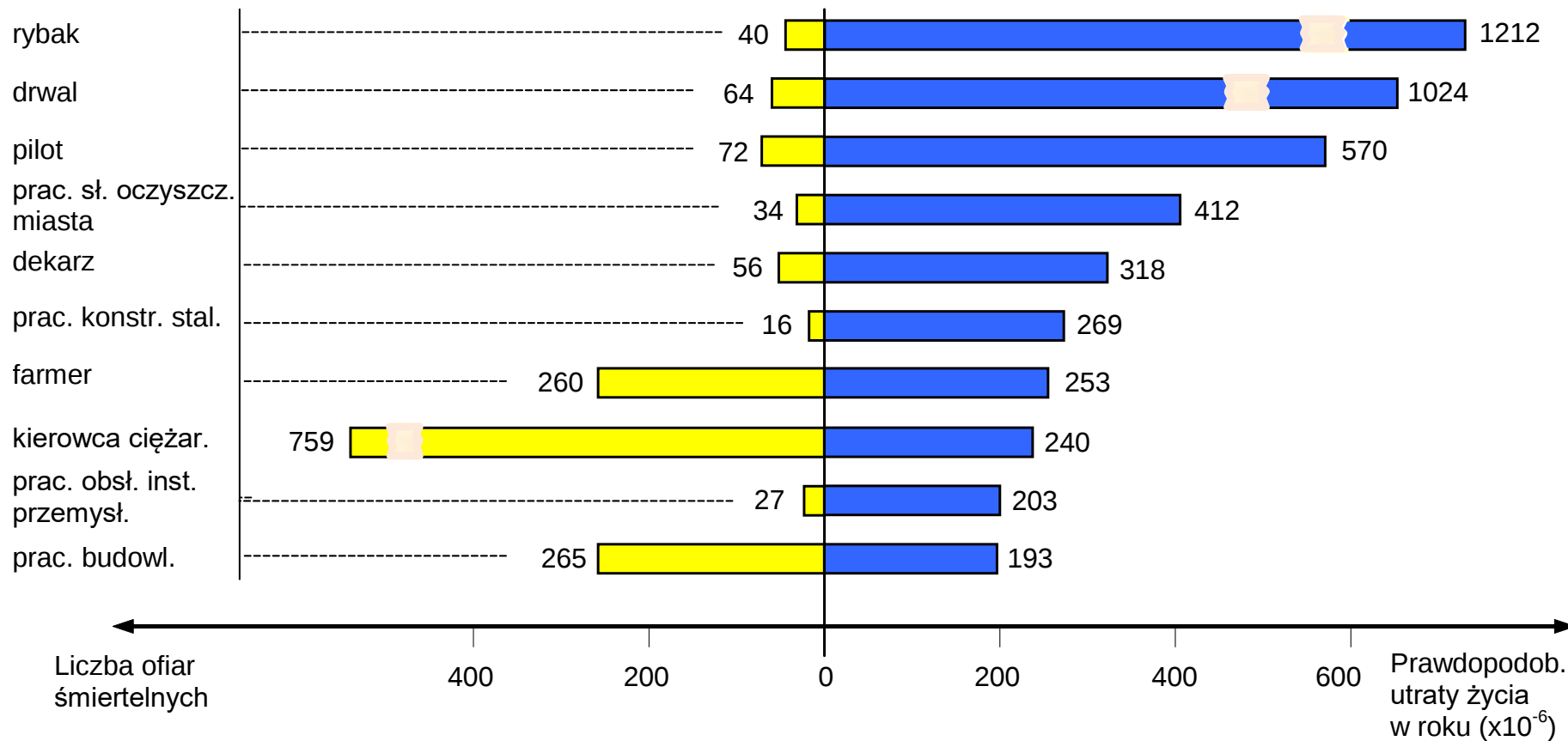
Zbiorowe i indywidualne straty ludzkie w 2010 roku w Polsce dla wybranych sekcji gospodarki narodowej

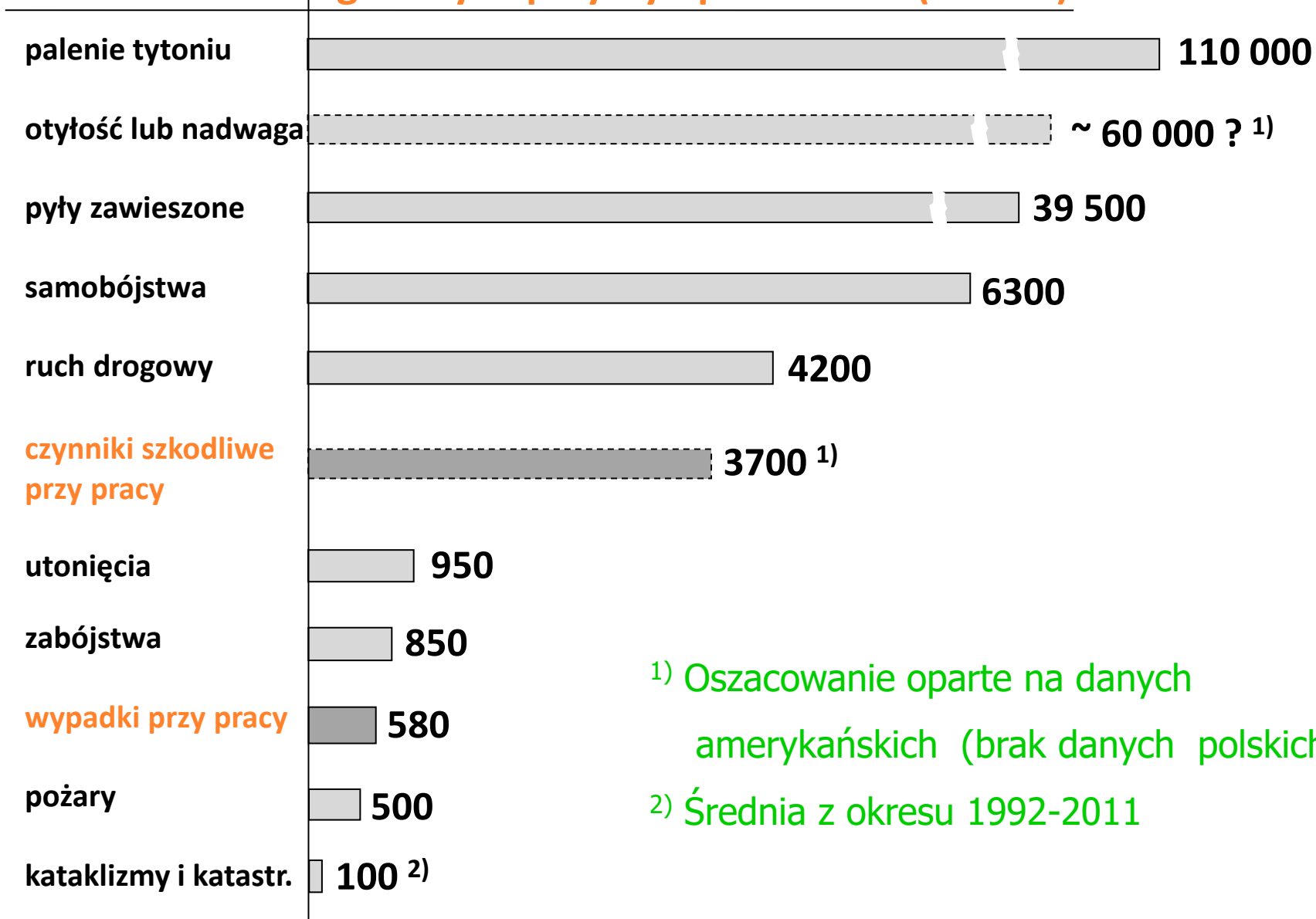
Zbiorowe i indywidualne straty ludzkie w 2011 roku w USA dla wybranych działów gospodarki

Zawody o największym ryzyku zawodowym w USA w 2011 r.

Liczba zgonów w Polsce według wybranych głównych przyczyn pośrednich (2010 r.)

¹⁾ Oszacowanie oparte na danych amerykańskich (brak danych polskich)

²⁾ Średnia z okresu 1992-2011

Całkowite (społeczne) koszty wypadków przy pracy
(1÷3)% PKB

- **w Polsce**
(7÷21) mld zł → ok. 10 mld zł
115 tys. wypadków przy pracy (2002 r.)
śr. koszt 1 wypadku przy pracy: ok. 87 tys. zł.
- **w USA → 27 tys. dol.**
- **duża rozpiętość strat finansowych**
- **koszty spowodowanych przez wypadek śmiertelny kilkadziesiąt razy większe niż przez wypadek bez ofiar śmiertelnych**

Całkowite koszty spowodowane przez wypadek drogowy w Polsce → śr. ok. 220 tys. zł

Koszty wypadków

W USA całkowite koszty wszystkich rodzajów wypadków przekraczają

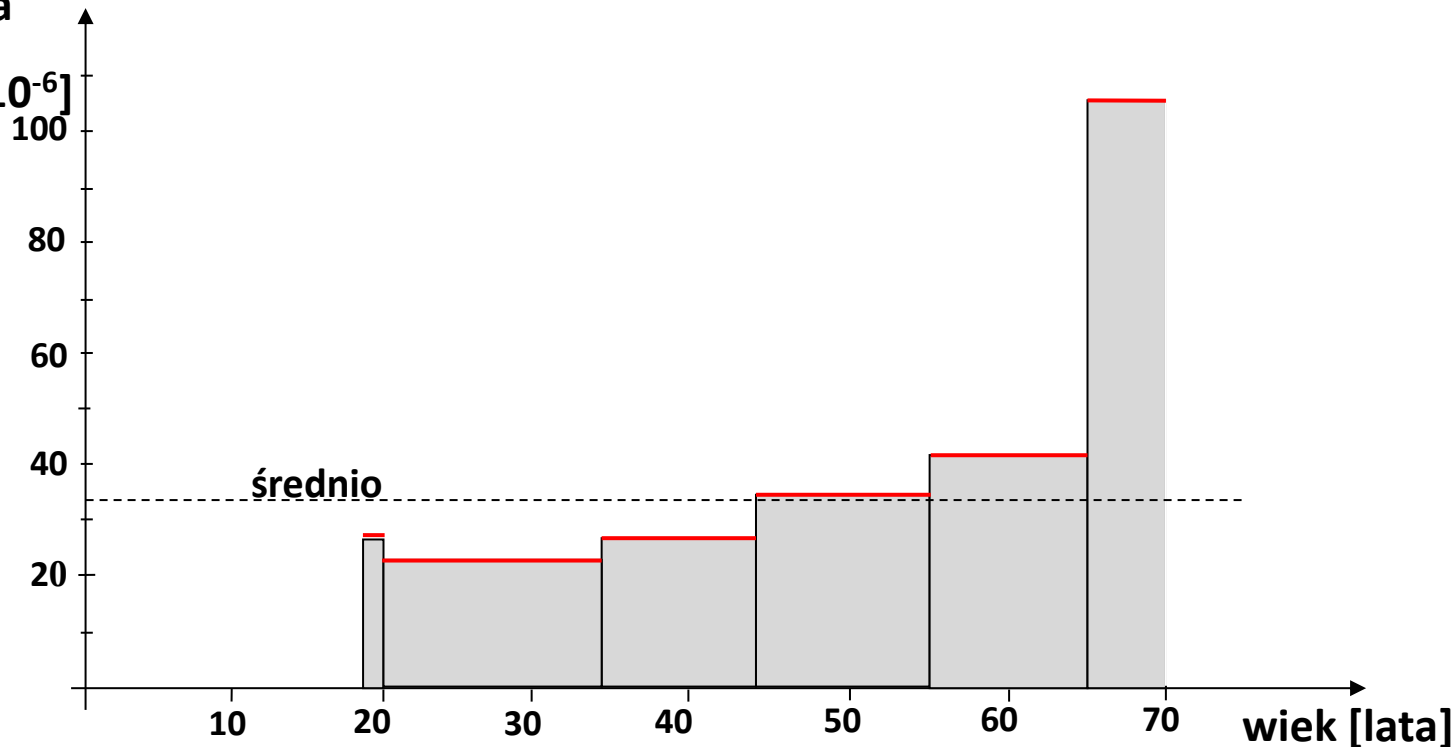
10% PKB

Prawdopodobieństwo utraty życia przy pracy w zależności od wieku w USA w 2012 roku

Prawdopodob.
utraty życia

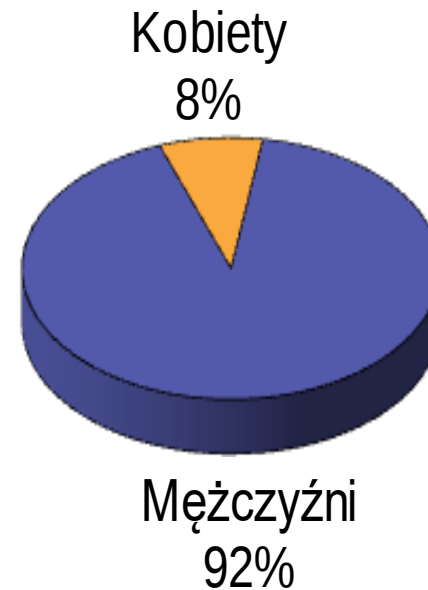
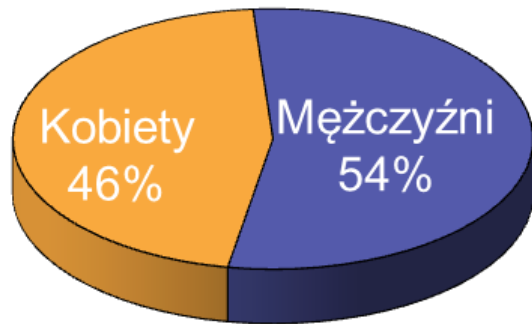
w 1 roku [10^{-6}]

Wypadki przy pracy

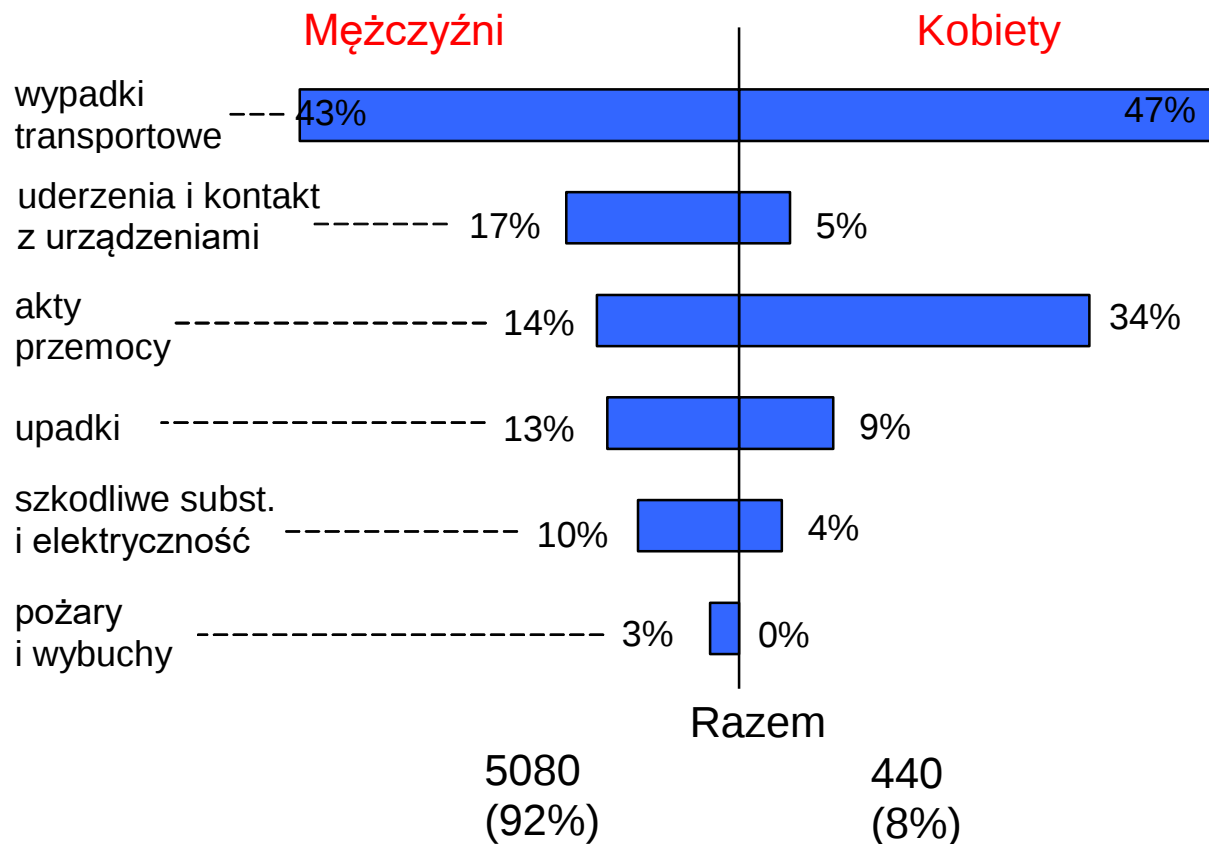
USA

2002

Zatrudnienie (ok. 138 mln.)

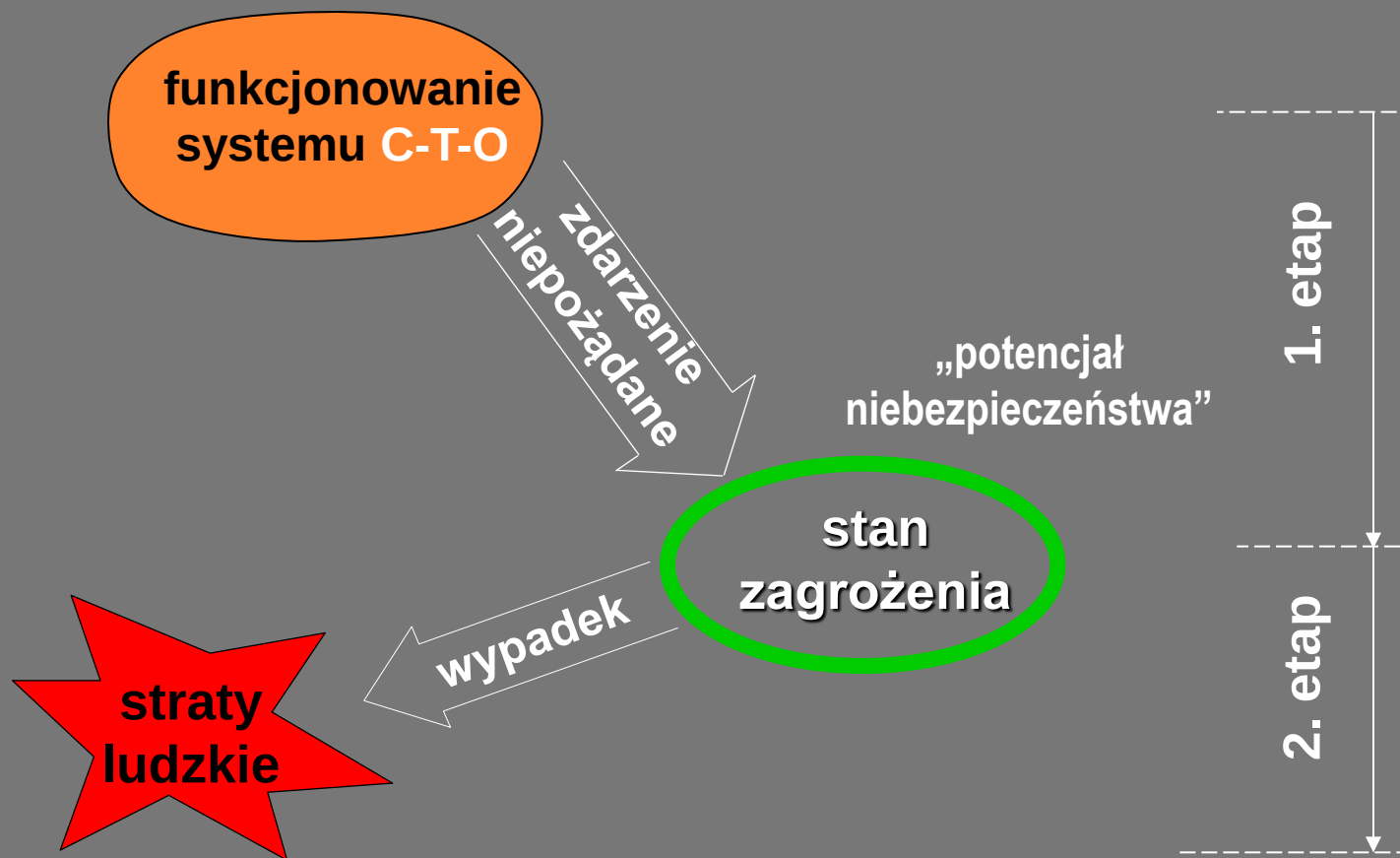
Wypadki przy pracy w USA w 2002 r.

DEFINICJA ZAGROŻENIA

Etapy procesu powstawania strat

Wpływ niezawodności na poziom ryzyka

$$\left(\begin{array}{c} \text{miara} \\ \text{ryzyka} \end{array} \right) = \left(\begin{array}{c} \text{miara} \\ \text{zawodności} \end{array} \right) \cdot \left(\begin{array}{c} \text{miara} \\ \text{zagrożenia} \end{array} \right)$$

ryzyko jest to możliwość doznania przez człowieka określonych strat (szkód)

- podczas określonego czasu jego życia lub podczas
- podjętego przez niego określonego działania

wskutek różnego rodzaju zjawisk i zdarzeń niepożądanych, które mogą wystąpić w rozpatrywanym systemie człowiek-technika-otoczenie

Ryzyko strat ludzkich

Ryzyko strat finansowych

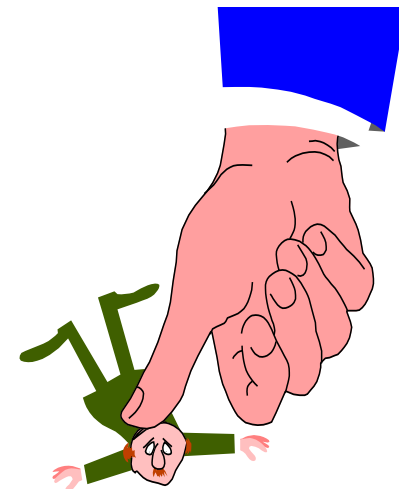
M

Ryzyko indywidualne, ryzyko zbiorowe

Ryzyko zawodowe

M

Bezpieczeństwo ???

● ● ● ●

Bezpieczeństwo $\longleftrightarrow$ **człowiek**

***Bezpieczeństwo** to pojęcie przeciwne do pojęcia ryzyka strat ludzkich*

***Bezpieczeństwo pracownika** to pojęcie przeciwne do pojęcia ryzyka zawodowego*

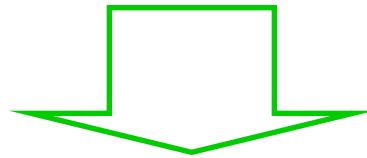
Bezpieczeństwo pracy

**ochrona życia i zdrowia
człowieka na stanowisku
pracy**

Konsekwencje zdarzenia niepożądanego

Ryzyko (warunkowe), określane dla sytuacji
wywołanej zajściem zdarzenia niepożądanego

zagrożenie

Definicja zagrożenia

Zagrożenie jest to możliwość powstania określonych strat, ustalana dla sytuacji powstałej po zajściu pojedynczego zdarzenia niepożądanego w rozpatrywanym systemie człowiek-technika-środowisko

Zagrożenie

•
•
•
•

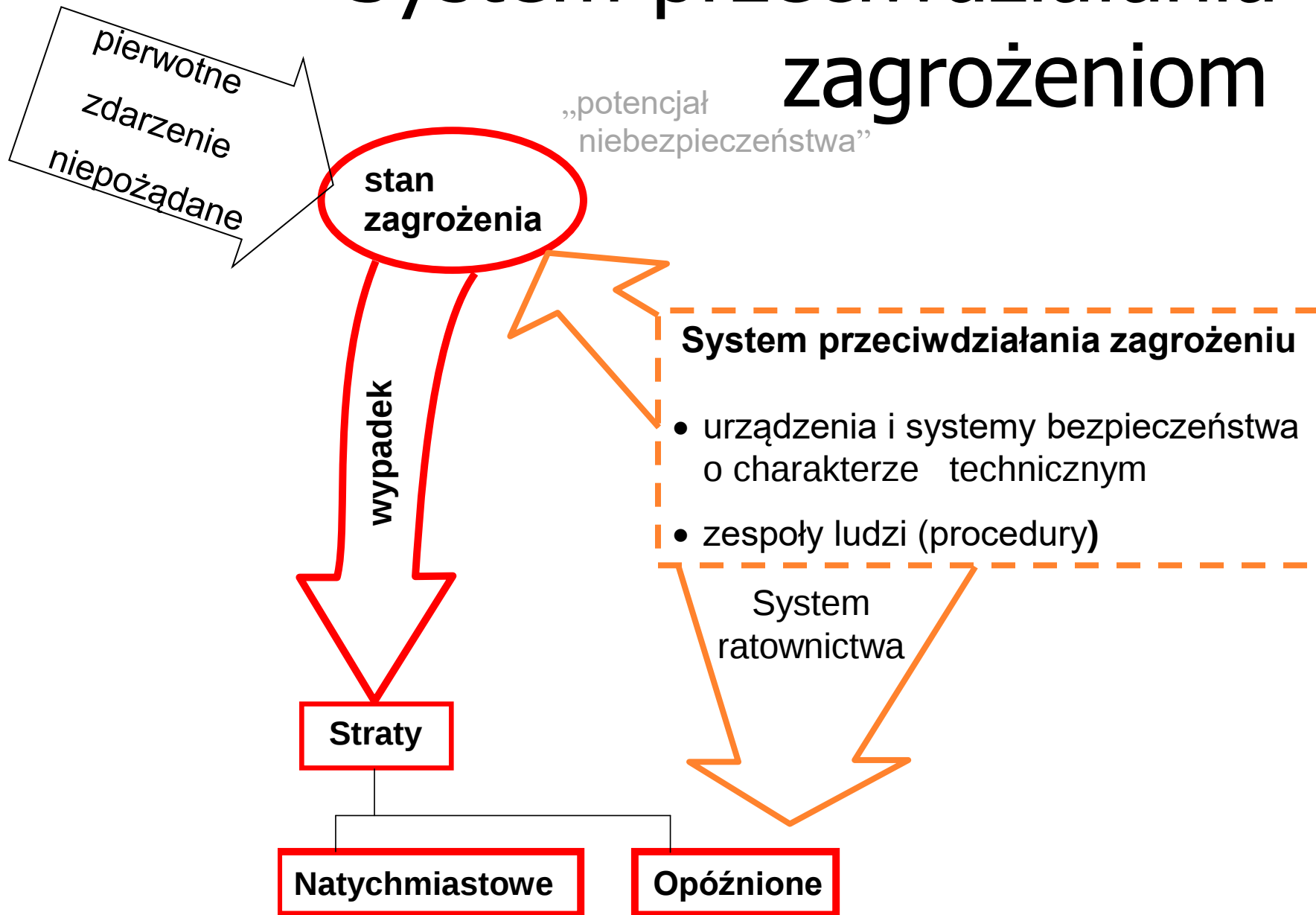
zagrożenie (poziom zagrożenia)

rodzaj zagrożenia (mechaniczne,
pożarowe, akustyczne itd.)

źródło zagrożenia

stan zagrożenia

System przeciwdziałania zagrożeniom

Urządzenia przeciwdziałające zagrożeniom

Sprzęt chroniący przed upadkiem z wysokości

Automatyczne systemy gaszące

Wyłącznik różnicowo prądowy

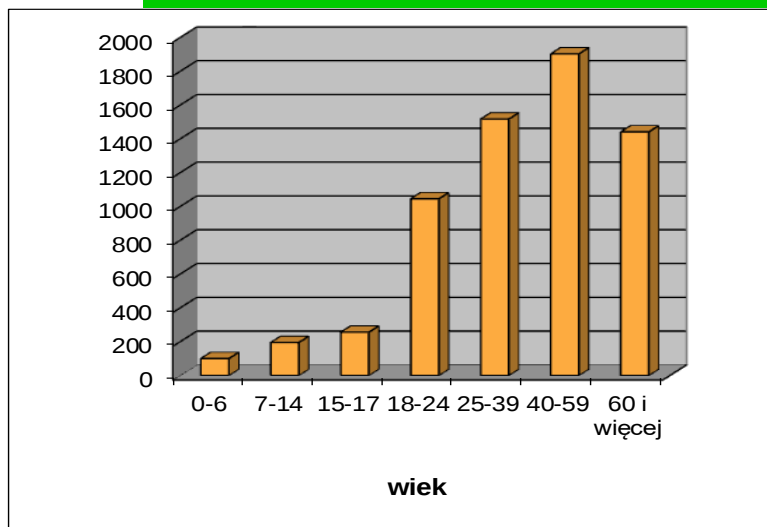

Zagrożenia w wypadkach drogowych

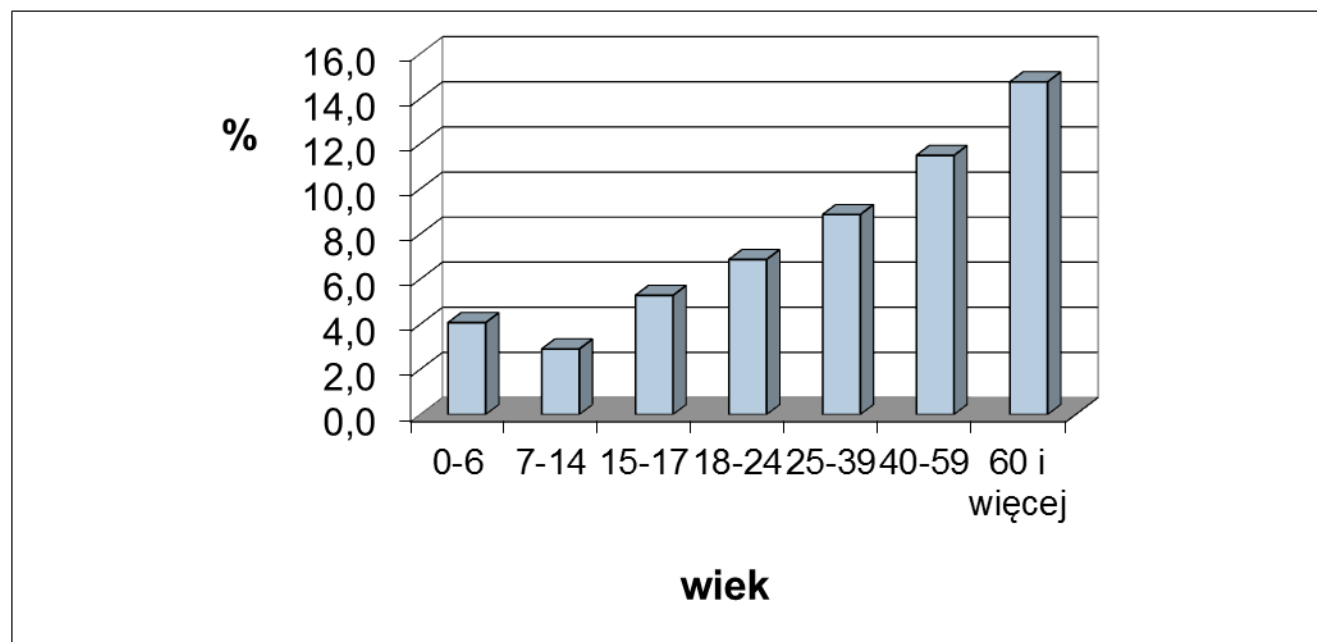
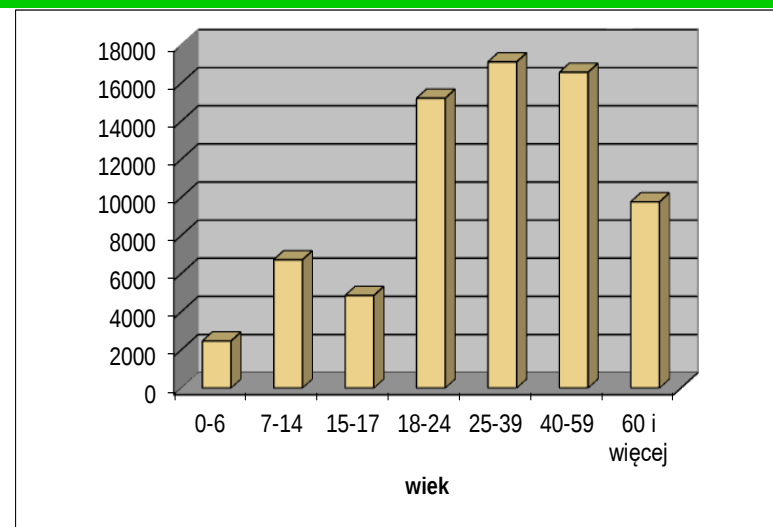
Wartości miary zagrożenia dla życia
w wypadkach drogowych

Kraj	Wartość miary zagrożenia $Z(c_m)$				
	1993 r.	1995 r.	1997 r.	1998 r.	2000 r.
Rosja	0,200	0,196	0,137	0,138	0,148
Polska	0,140	0,122	0,104	0,105	0,110
Węgry	0,086	0,080	0,070	0,066	0,075
Hiszpania	0,078	0,068	0,061	0,056	0,049
Francja	0,064	0,075	0,066	0,067	0,060
Czechy	0,063	0,057	0,050	0,045	0,056
Austria	0,031	0,031	0,027	0,024	0,024
Niemcy	0,026	0,024	0,021	0,020	0,018
Wlk. Brytania	0,017	0,015	0,014	0,014	0,014
USA	0,0006	0,019	0,017	0,019	0,019

zabici

ranni

Zagrożenia w pracy

Wartości miary zagrożenia dla życia
w wypadkach przy pracy w Polsce

Sekcja gospodarki narodowej	Wartość miary zagrożenia $Z(c_m)$			
	1995 r.	1997 r.	1999 r.	2002 r.
Ogółem	0,0062	0,0064	0,0060	0,0065
W tym:				
Przemysł	0,0039	0,0038	0,0037	0,0047
Budownictwo	0,0089	0,0132	0,0102	0,0122
Rolnictwo i leśnictwo	0,0080	0,0080	0,0080	0,0071
Transport, gospodarka magazynowa	0,0104	0,0103	0,0081	0,0112
Rybołówstwo i rybactwo	0,0080	0,0571	0,0230	0,0102

Miary strat ludzkich

Indywidualne straty ludzkie mogą być charakteryzowane przez:

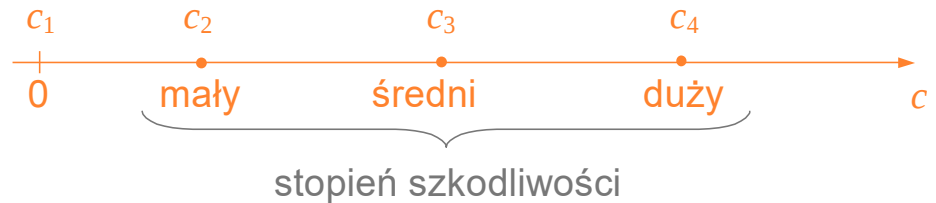
➤ rozmiar

➤ rodzaj (postać fizyczna straty i ew. część ciała)

Np. rozmiar C_1 przyjmuje wartości $c \in (c_{\min}, c_{\max})$

$$c_{\min} = 0$$

$$c_{\max} = \text{utrata życia } (c_m)$$

Zbiorowe straty ludzkie

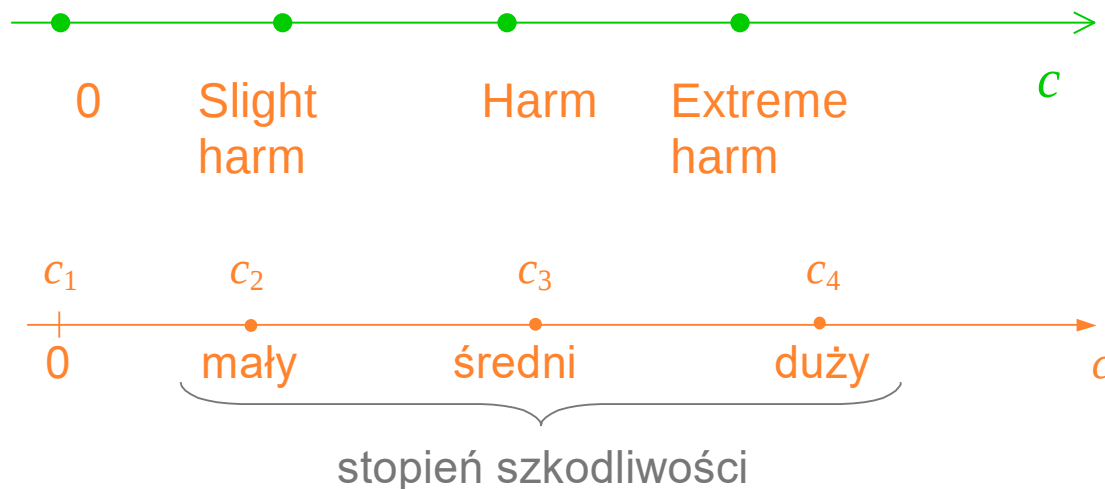
$$\left(\begin{array}{c} \text{straty} \\ \text{zbiorowe} \end{array} \right) = \sum \left(\begin{array}{c} \text{straty} \\ \text{indyw.} \end{array} \right)$$

oddzielnie dla każdej kategorii

Modelowanie strat ludzkich w ocenie ryzyka zawodowego

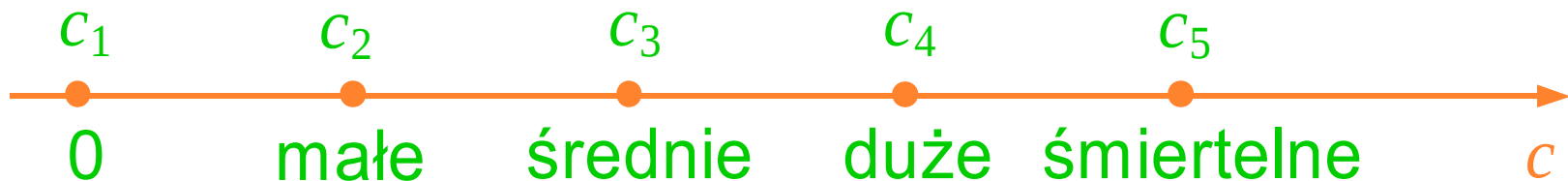
Miary rozmiaru strat → podział na kategorie

Trzy kategorie strat (krzywdy) w normie BS 8800

MIARA INDYWIDUALNYCH STRAT LUDZKICH

Kategorie strat

c_4 – urazy i choroby powodujące duże,
na ogół trwałe ubytki zdrowia

c_5 – urazy i choroby powodujące śmierć

Zagrożenia w środowisku pracy

Dwie grupy zagrożeń

- straty są następstwem zdarzeń niepożądanych, które pojawiają się w systemie C-T-O
- ubytek zdrowia następuje w wyniku długotrwałego, wieloletniego narażenia na czynniki szkodliwe występujące w środowisku pracy

Rodzaje zagrożeń

- czynniki chemiczne;
- pyły;
- drgania;
- hałas;
- pola elektromagnetyczne;
- elektryczność statyczna;
- prąd elektryczny;

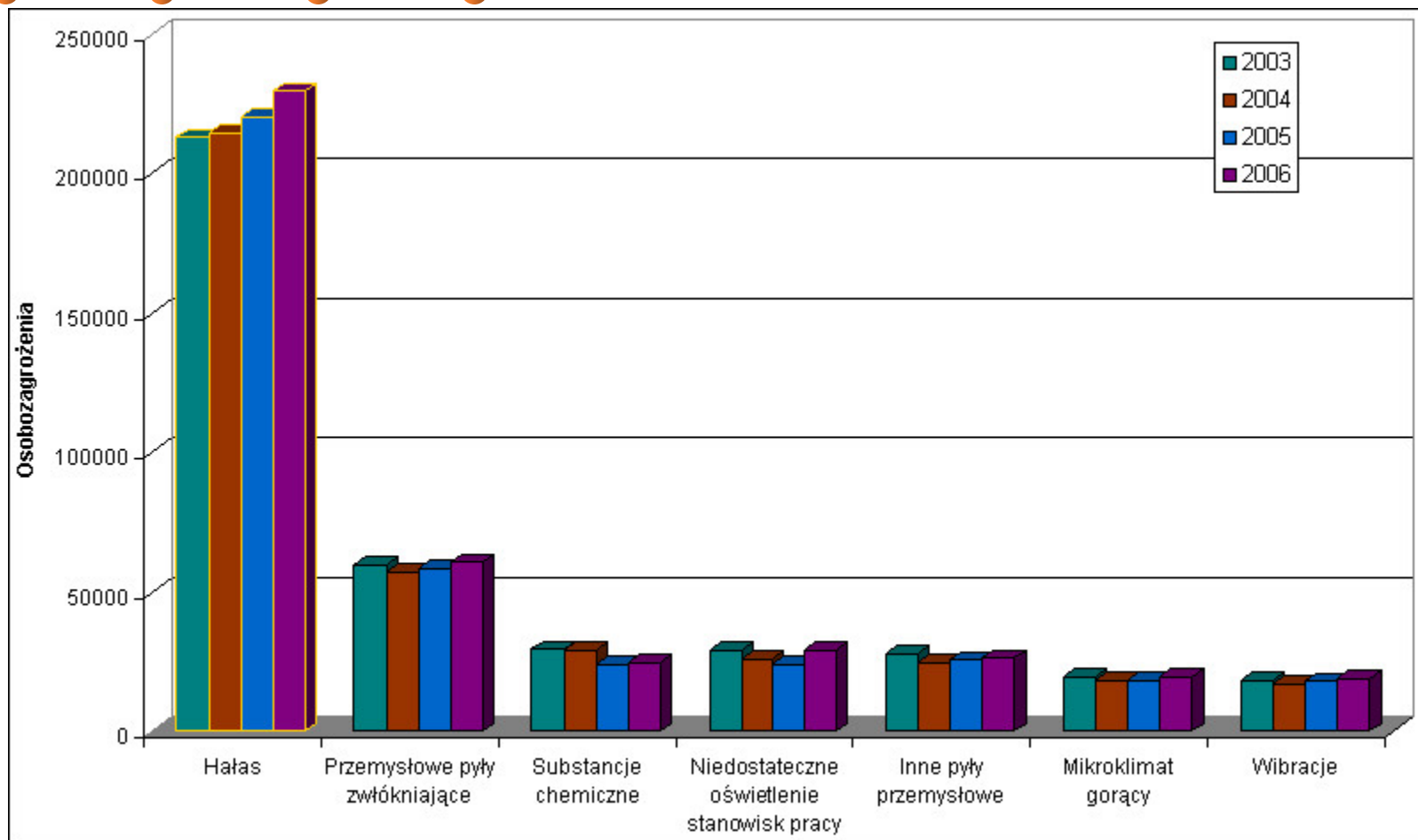

Rodzaje zagrożeń

- oświetlenie stanowisk pracy;
- promieniowanie optyczne;
- promieniowanie jonizujące;
- obciążenia termiczne;
- podwyższone lub obniżone ciśnienie powietrza;
- czynniki biologiczne.

Warunki zagrożenia czynnikami szkodliwymi i niebezpiecznymi

w latach 2003 - 2006

NDS i NDN

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej
z dnia 29 listopada 2002 r. w sprawie **najwyższych
dopuszczalnych stężeń i natężeń** czynników
szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy

Zagrożenia mechaniczne i wibracyjne

Sposoby zmniejszania ryzyka odniesienia obrażeń

Zapobieganie występowaniu PZN

Zmniejszanie prawdopodobieństwa wystąpienia PZN

- ochrony zbiorowe (np. bariery ochronne przed upadkiem)
- wydzielone ciągi piesze
- nieśliskie, czyste podłogi
- diagnostyka stanu maszyn
- automatyzacja produkcji

Zapobieganie powstawaniu strat

- osłony
- urządzenia zabezpieczające przed wystąpieniem uszkodzeń lub wypadków (np. wyłączniki krańcowe)
- bezpieczna konstrukcja narzędzi (odstępstwa bezpieczeństwa)
- urządzenia ochronne (np. kurtyny świetlne, maty czułe na nacisk)

Zmniejszanie skutków zdarzenia

- ochrony indywidualne (uprząż bezpieczeństwa, kask ochronny)
- wyłączniki bezpieczeństwa
- ratownictwo i służby medyczne

Rozmiar obrażeń

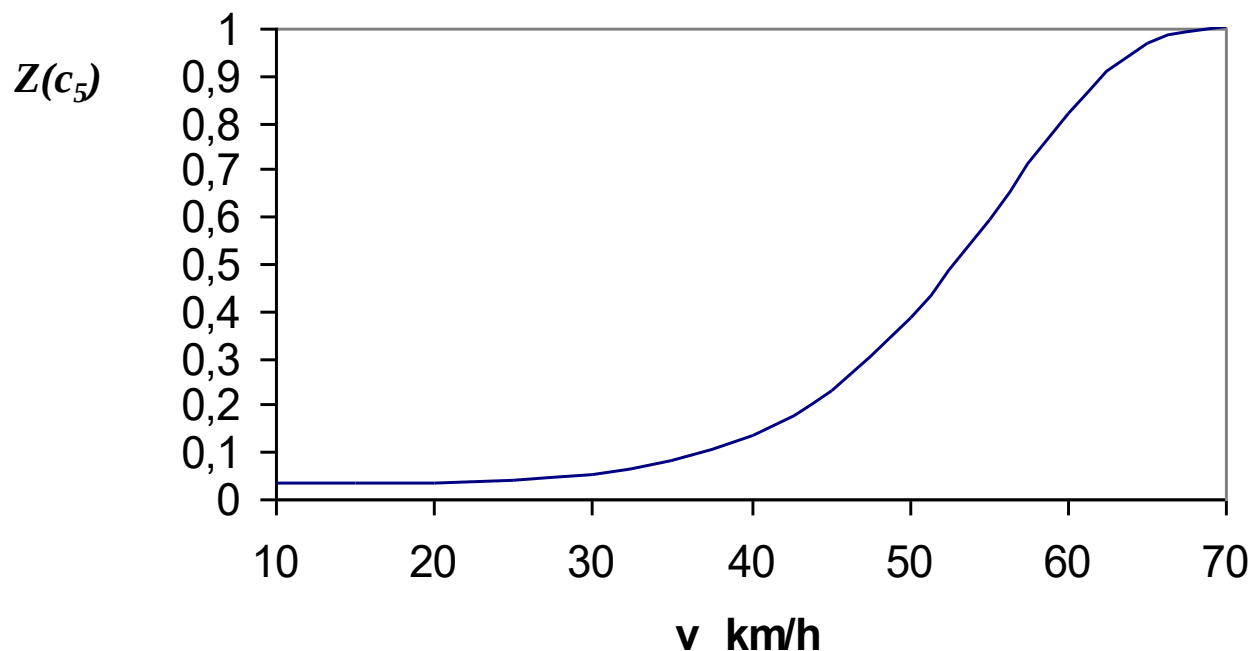

energia źródła
zagrożenia

energia kinetyczna
pracownika

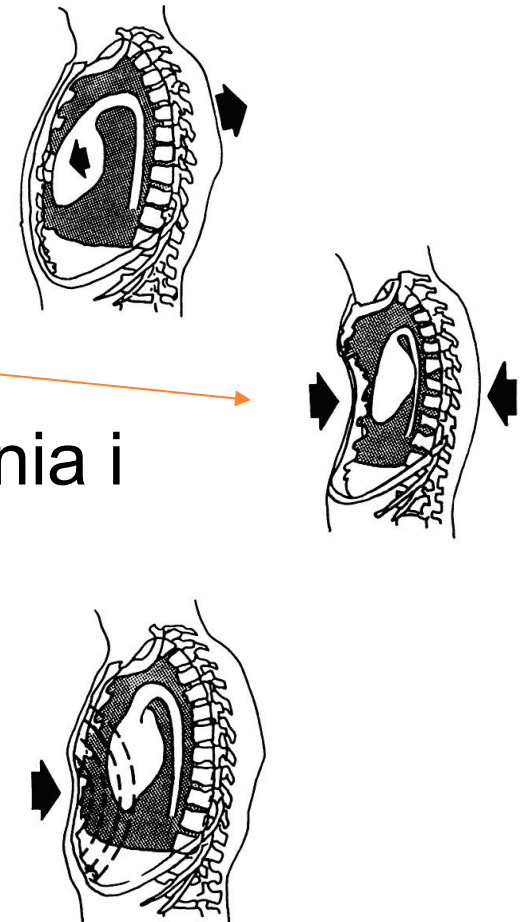
wartości nacisków
wywieranych na ciało
człowieka

Zagrożenie dla życia pieszego w zależności od prędkości

Czynniki mechaniczne

- działanie sił
- działanie przyspieszeń
- odkształcenie (ściskanie)
- łączne działanie odkształcenia i prędkości odkształcenia (kryterium wiskotyczne)
- fala uderzeniowa

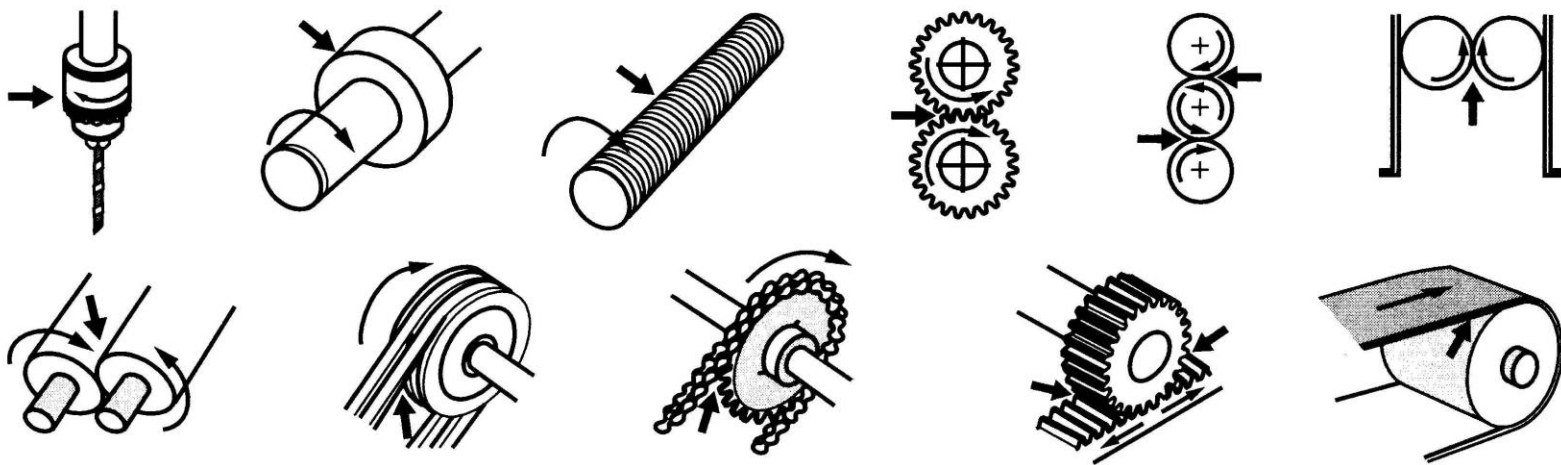
Podział czynników mechanicznych

- ⇒ Przemieszczające się maszyny, transportowane przedmioty
- ⇒ ruchome elementy
- ⇒ ostre, wystające elementy
- ⇒ spadające elementy
- ⇒ płyny pod ciśnieniem
- ⇒ śliskie, nierówne, chybottliwe powierzchnie
- ⇒ ograniczone przestrzenie (dojścia, przejścia, dostępne)
- ⇒ położenie stanowiska pracy w odniesieniu do podłoża (praca na wysokości oraz w zagłębieniach)
- ⇒ inne, np. żywe zwierzęta

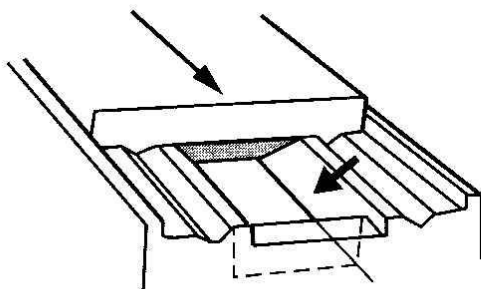
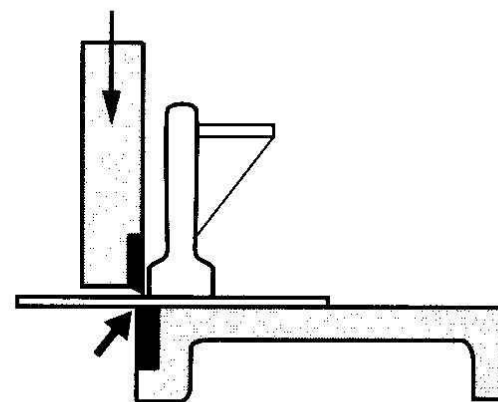
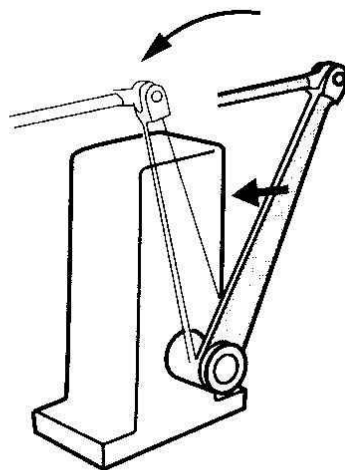
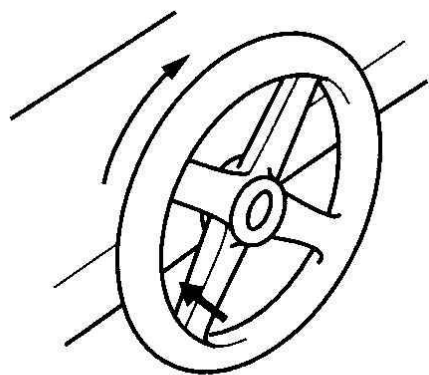

Ruchome elementy maszyn

mogą spowodować pochwycenie, owinięcie lub wciągnięcie odzieży, włosów albo części ciała człowieka

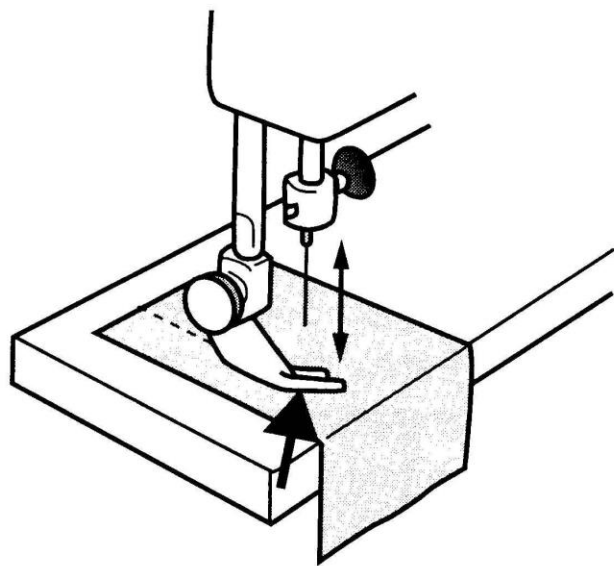
Ruchome elementy maszyn

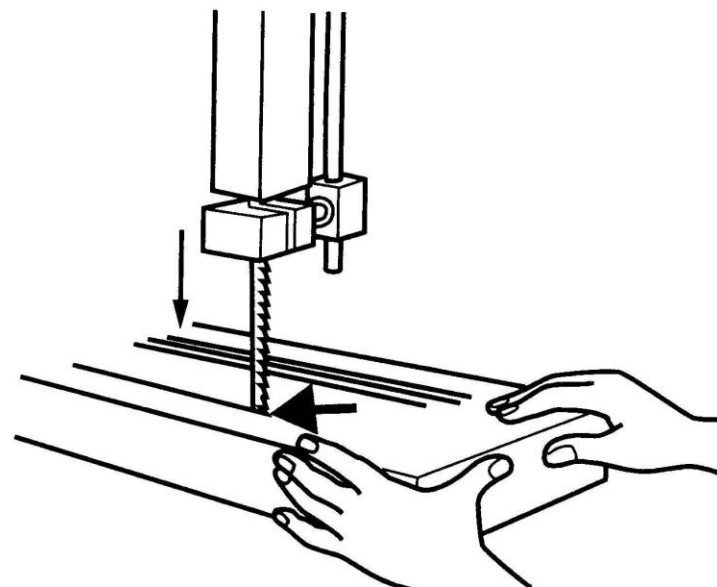
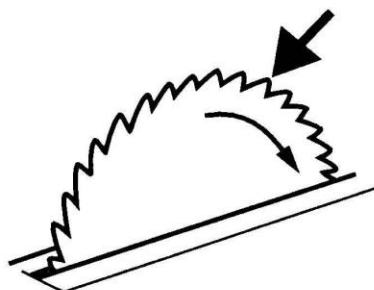
mogą spowodować obcięcie lub złamanie części ciała człowieka

Elementy ostre

kłujące

tnące

Środki techniczne

Techniczne środki przeciwdziałania
zagrożeniom mechanicznym

przegrody
materialne

odległości
bezpieczeństwa

urządzenia
ochronne
„czasowe”

- urządzenia
elektroczułe
- sterowanie
oburęczne

⋮

inne środki

- urządzenia zabezpieczające
przed uszkodzeniem maszyny
- ochrona przed uderzeniem
przez przedmioty
- środki ochrony indywidualnej
i zbiorowej

⋮

ZAPOBIEGANIE ZAGROŻENIOM CZYNNIKAMI MECHANICZNYMI

Eliminowanie
lub
ograniczanie czynnika

eliminowanie lub ograniczanie
czynników towarzyszących
normalnemu funkcjonowaniu

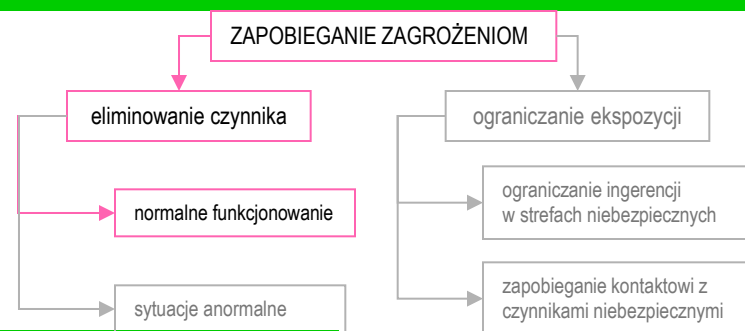
zapobieganie
sytuacjom
anormalnym

ograniczanie ekspozycji
człowieka na czynniki
nie wyeliminowane

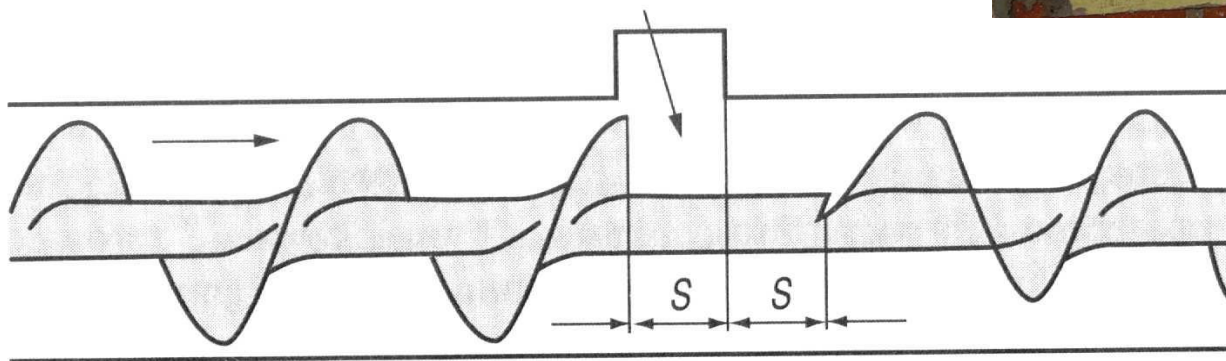
eliminowanie lub ograniczanie
potrzebnych ingerencji w
strefach niebezpiecznych

zapobieganie niezamierzonemu
kontaktowi z czynnikami
niebezpiecznymi

Eliminacja czynnika mechanicznego

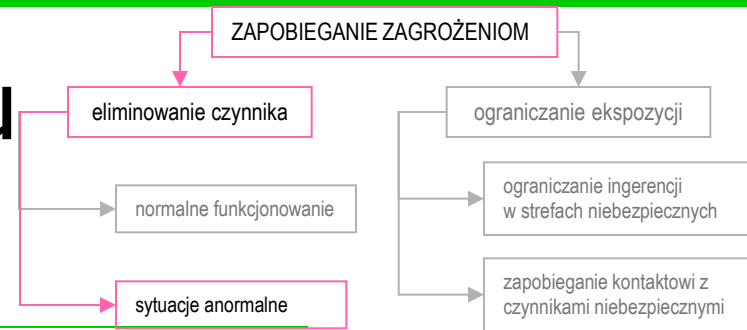
Przykład

Przenośnik śrubowy

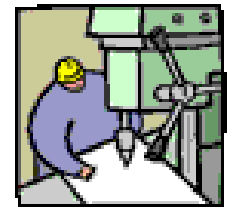
$s = 120 \text{ mm}$

Zapobieganie powstawaniu sytuacji anormalnych

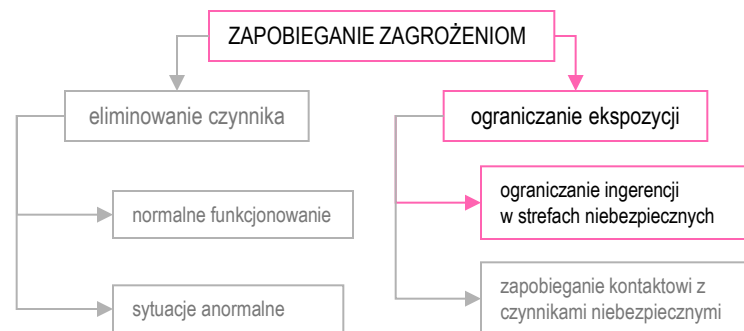
urządzenia zabezpieczające uniemożliwiają:

- > wzrost siły, ciśnienia, obrotów, itp.
(ograniczniki udźwigu, sprzęgła przeciążeniowe, zawory bezp.)
- > przekroczenie zasięgów ruchu
(wyłączniki krańcowe)
- > kolizje elementów maszyny
(zblokowanie elementów sterowniczych)
- > zanik mediów roboczych
(zawory zwrotne)

Eliminowaniu ingerencji w strefach niebezpiecznych służy:

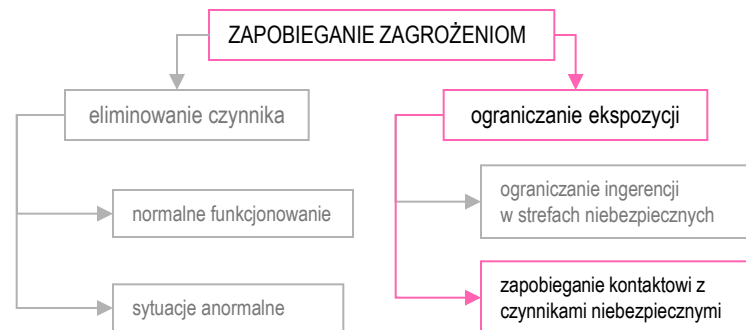
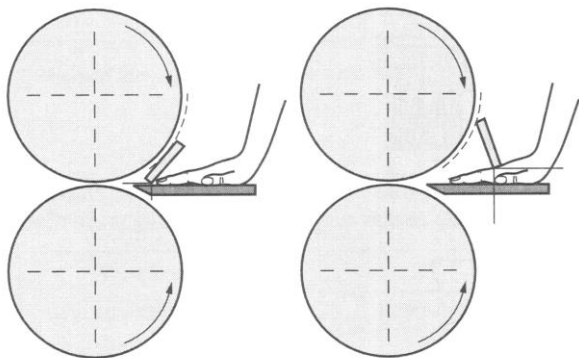
- mechanizacja i automatyzacja
- stosowanie systemów diagnozowania niesprawności
- wydłużanie okresów wymaganej obsługi technicznej
- wydłużanie okresów międzynaprawczych

Eliminowanie ekspozycji przez ograniczenie kontaktu:

- rozdzielenie w przestrzeni lub czasie człowieka oraz maszyny
- przegrodzenie zasięgu granic oddziaływania człowieka oraz maszyny

Przykład osłony
miejsc zagrażających wciągnięciem

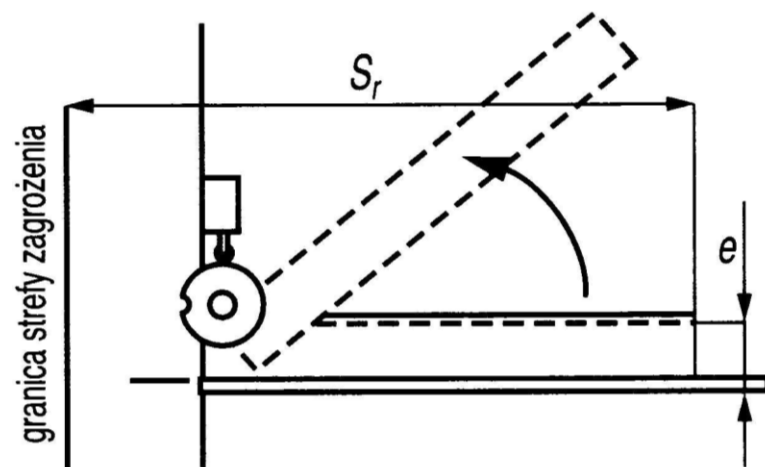
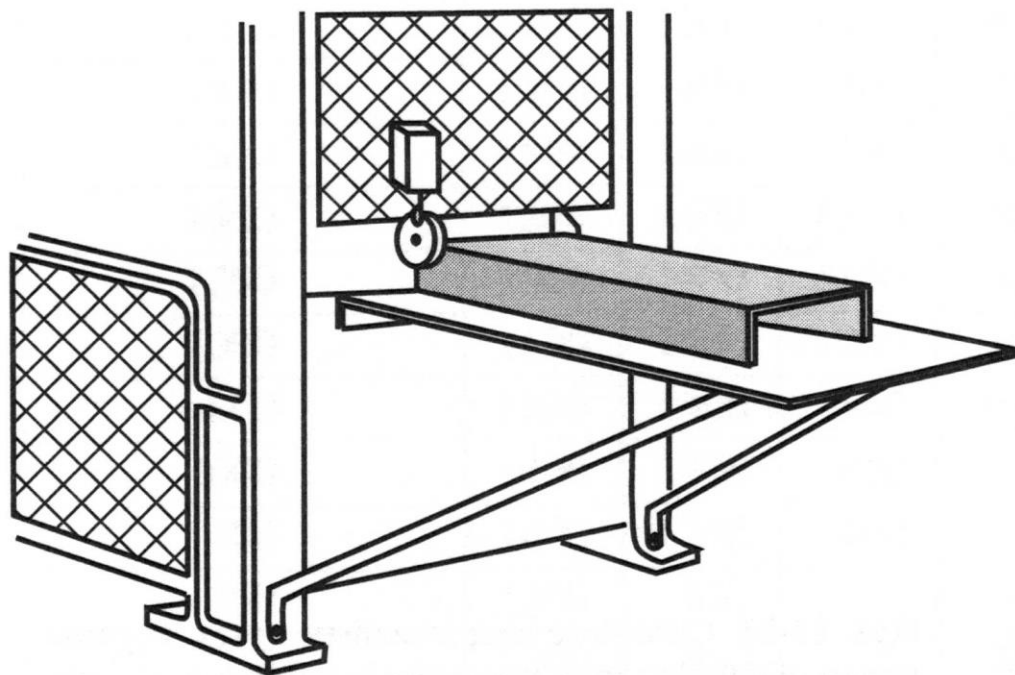

Ochronne urządzenia odległościowe – **Osłony**

Ochronne urządzenia odległościowe zapobiegają niebezpiecznym oddziaływaniom maszyn i urządzeń produkcyjnych przez:

- ograniczenie dostępu ludzi do strefy zagrożenia,
- zatrzymanie ruchu niebezpiecznych części maszyn i urządzeń wcześniej niż część ciała człowieka wniknie do strefy zagrożenia,
- zapobieganie uruchomieniu maszyn i urządzeń, gdy człowiek lub część jego ciała znajduje się w strefie zagrożenia,
- usunięcie w określonym czasie człowieka lub części jego ciała ze strefy zagrożenia,
- usunięcie źródła zagrożenia na bezpieczną odległość.

Przykład osłony ruchomej z blokadą i osłon stałych

S_r - odległość bezpieczeństwa

e - wysokość szczeliny pod osłoną

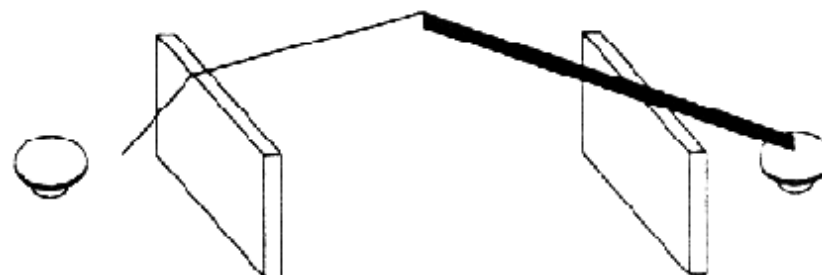
Urządzenia ochronne oburęczne

Prędkość przemieszczania kończyny górnej:

2 m/s dla odl. mniejszej od 500 mm

1,6 m/s przy odl. większych

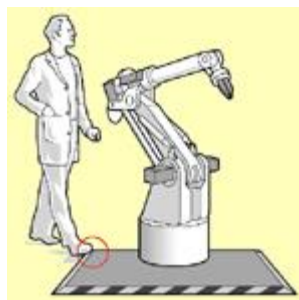
(EN 999)

Elektroczułe wyposażenie ochronne

Urządzenia wykrywające obecność osób:

- **bezdotykowe urządzenia ochronne**
- **mechaniczne urządzenia ochronne**
(czułe na nacisk)

Klasyfikacja bezdotykowych urządzeń ochronnych

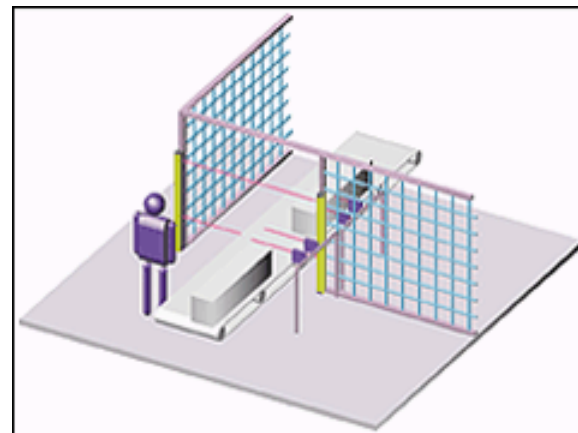
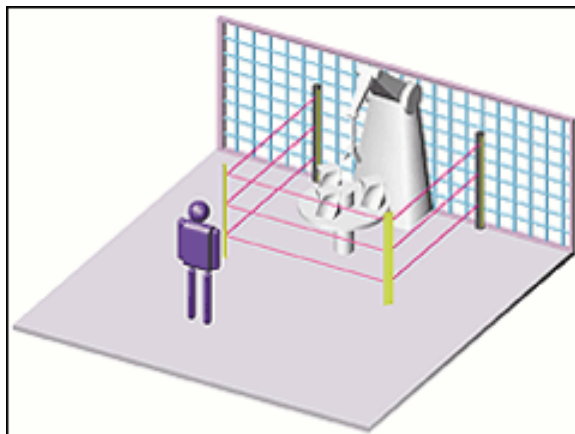
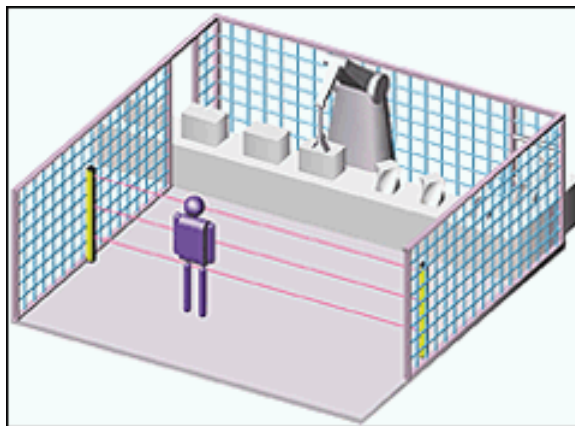
Bezdotykowe urządzenia ochronne wykorzystują zmiany pola optycznego, elektrostatycznego, elektromagnetycznego lub innego rodzaju.

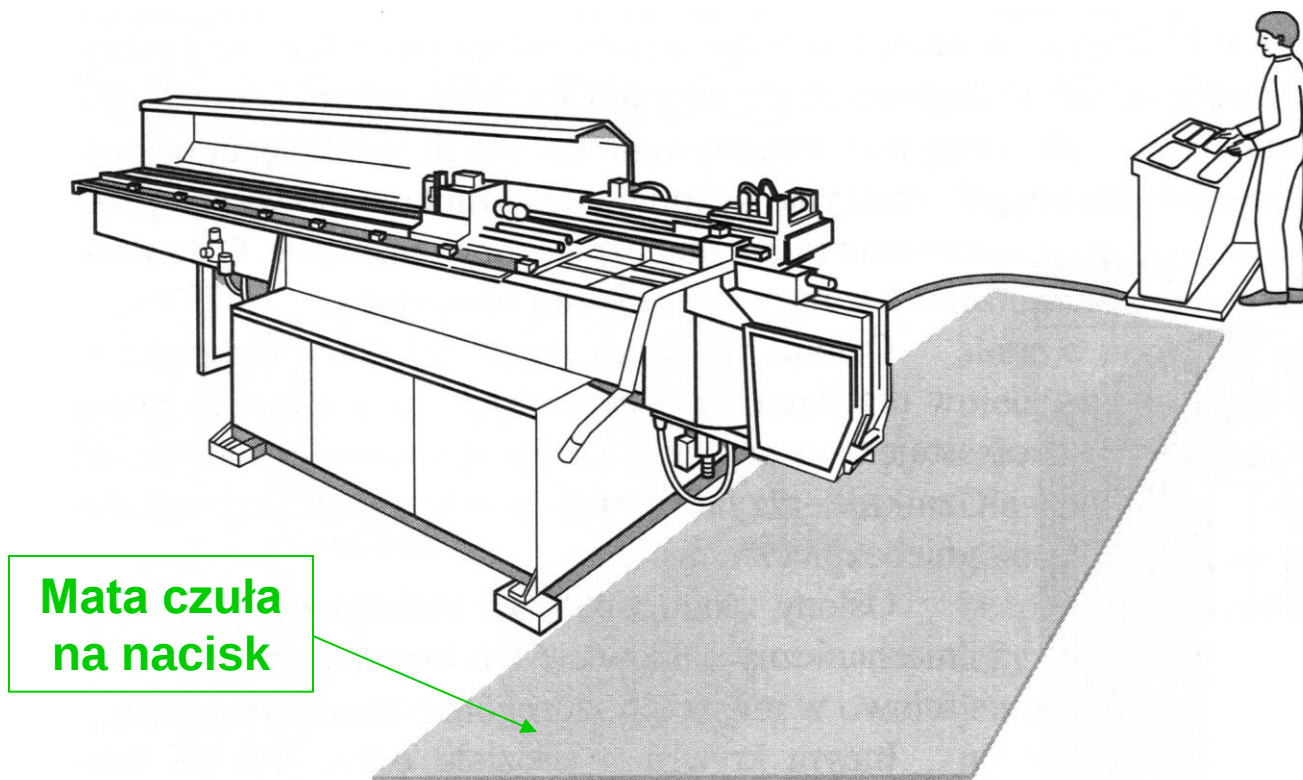
Są stosowane jako środki ochrony zbiorowej i instalowane w pobliżu linii produkcyjnych, stanowisk robotów itp.

Ich podstawowym zadaniem jest sygnalizowanie naruszenia chronionej strefy do innych urządzeń (zwykle w celu wstrzymania ruchu maszyn i alarmowania).

Bariery świetlne

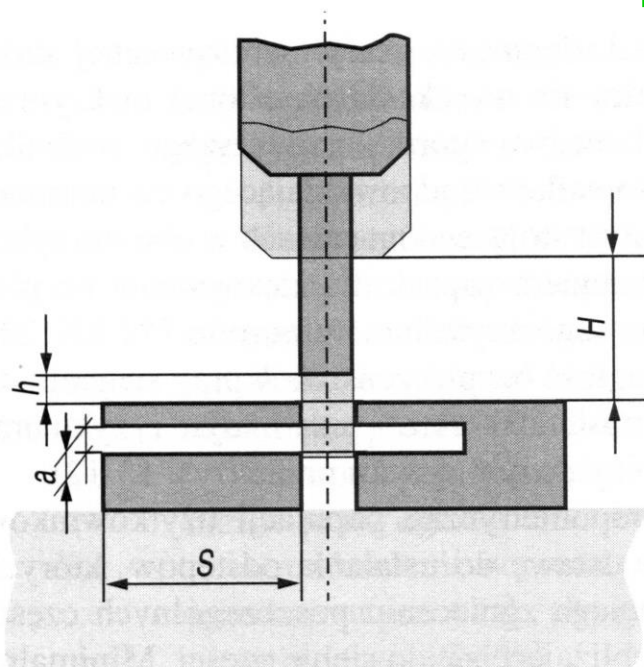

Ochronne urządzenia odległościowe

Bezpieczna konstrukcja narzędzi

Przykład rozwiązania konstrukcyjnego wykrojnika

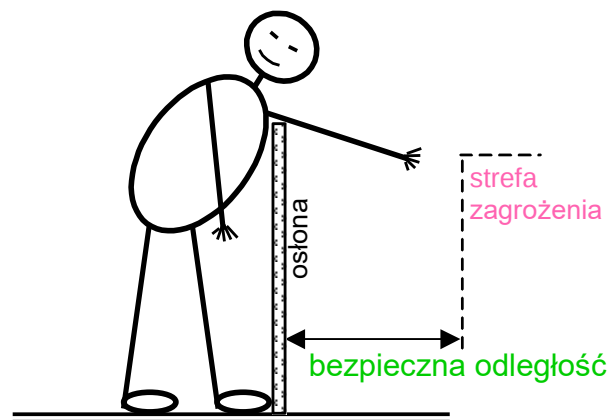
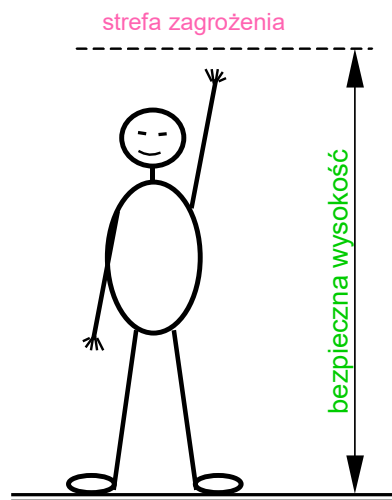
PN-EN 294

PN-EN 349

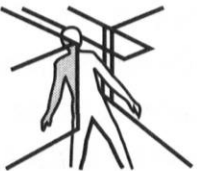
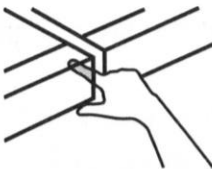
$h \leq 6$
 $H \geq 25$

$a \leq$	4	6	8	10
$S \geq$	2	10	20	80

Ochrona pracownika za pomocą odległości bezpieczeństwa

Odległości bezpieczeństwa chroniące przed zgnieceniem

Część ciała	Minimalny odstęp, mm	Ilustracja	Część ciała	Minimalny odstęp, mm	Ilustracja
Tułów	500		Palce stóp	50	
Głowa	300		Ramię	120	
Kończyna dolna	180		Ręka	100	
Stopa	120		Palec ręki	25	

PN-EN-349

Odrzut obrabianego przedmiotu

posuw ręczny lub półmechanizowany
bardzo duże prędkości obrotowe narzędzia

w procesie skrawania:

- nagły wzrost oporów skrawania, nagłe zahamowanie
- narzędzia przez obrabiany przedmiot
- uderzenia narzędzia o obrabiany przedmiot

struganie drewna na strugarce

frezowanie frezem tarczowym

Nagły wzrost oporów skrawania wskutek
niejednorodnych wtrąceń w strukturze drewna, tzw.
twardzieli (sęki, zmiany kierunku słoików w drewnie itp.)

Położenie stanowiska pracy względem poziomu odniesienia

Poziom odniesienia – poziom, na którym pracownik pracuje i względem którego określana jest wysokość upadku na niższy poziom.

Poziomem odniesienia może być poziom dachu, pomostu na rusztowaniu ale również poziom gruntu przy pracach ziemnych.

Praca na wysokości jest to praca wykonywana na powierzchni znajdującej się na wysokości co najmniej 1,0 m od poziomu odniesienia (podłogi, gruntu itp.).

Ochrona przed czynnikami niebezpiecznymi i szkodliwymi

Środki ochrony indywidualnej - są to środki przeznaczone do ochrony człowieka przed niebezpiecznymi i szkodliwymi czynnikami, występującymi pojedynczo lub łącznie w środowisku pracy, stanowiące jego osobiste wyposażenie,

Środki ochrony zbiorowej - są to środki przeznaczone do jednoczesnej ochrony grupy ludzi, w tym i pojedynczych osób, przed niebezpiecznymi i szkodliwymi czynnikami pojedynczo lub łącznie w środowisku pracy, będące rozwiązaniami technicznymi stosowanymi w pomieszczeniach produkcyjnych, maszynach i urządzeniach.

Środki ochrony indywidualnej powinny być stosowane wówczas, gdy istniejące zagrożenia nie mogą być usunięte przy zastosowaniu **środków ochrony zbiorowej**

Środki ochronne przy pracy na wysokości:

- balustrady,
- siatki ochronne,
- uprząże ochronne.

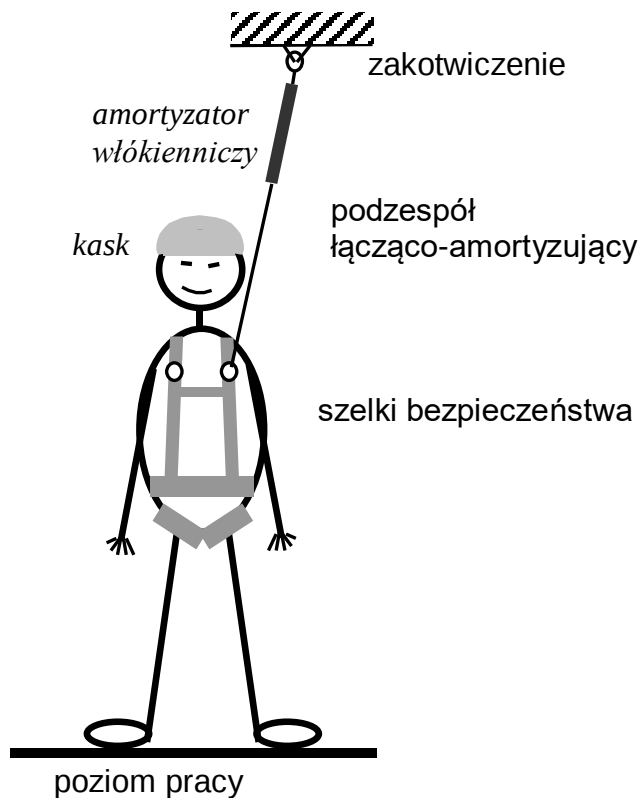

Strefa niebezpieczna powinna wynosić **1/10** wysokości, na której wykonywana jest praca ale nie mniej niż **6 m**.

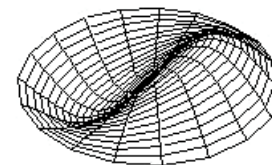
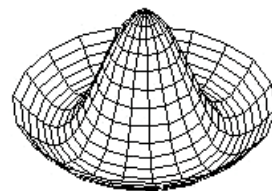
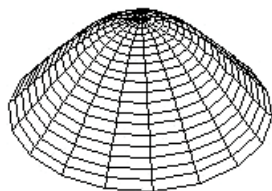
W strefie niebezpiecznej nie wolno umieszczać stanowisk pracy ani składować materiałów.

Przejścia przez strefę niebezpieczną powinny być osłonięte daszkami ochronnymi.

Upręże bezpieczeństwa

ZAGROŻENIA POWODOWANE PRZEZ DRGANIA MECHANICZNE

Drgania mechaniczne

czynnik fizyczny występujący w środowisku pracy

- **czynnik uciążliwy**
(utrudniający pracę lub obniżający zdolność do jej wykonywania)
- **czynnik szkodliwy**
(powodujący stopniowe pogarszanie stanu zdrowia prowadzące do wystąpienia choroby zawodowej)
- **czynnik niebezpieczny**
(powodujący natychmiastowe pogorszenie stanu zdrowia, czyli uraz).

Wielkości i czynniki charakteryzujące drgania

(poziom ryzyka zawodowego związanego z
narażeniem na drgania)

- natężenie drgań (wielkość charakteryzujące intensywność drgań),
- częstotliwość,
- rodzaj drgań,
- kierunek rozchodzenia się drgań,
- czas i rodzaj dziennej ekspozycji na drgania,
- okres, w którym występowało narażenie na działanie drgań.

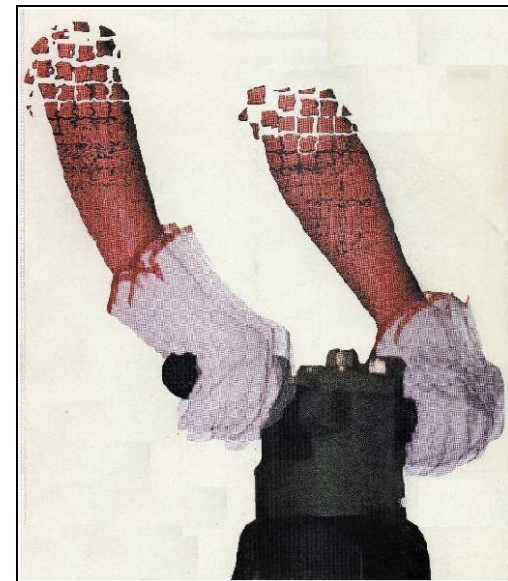

Dwa rodzaje ekspozycji na wibrację

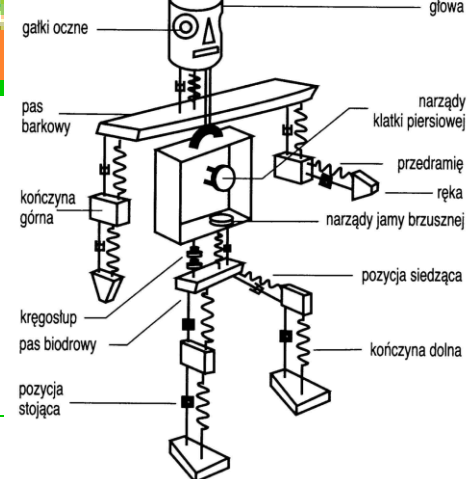

- drgania o oddziaływaniu ogólnym
- drgania o oddziaływaniu przez kończyny górne

98% chorób zawodowych
powodowanych przez wibrację
spowodowane drganiami
przejmowanymi przez ręce

Częstości rezonansowe narządów ciała człowieka

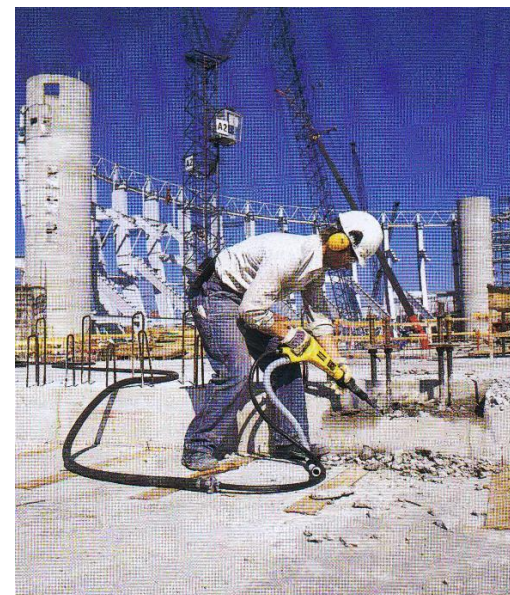
Rys. 11.1-6. Kinetyczny model ciała człowieka
(J. T. Broch, 1980)

Nazwa narządu	Częstotliwość rezonansowa f_r , Hz	Nazwa narządu	Częstotliwość rezonansowa f_r , Hz
Głowa	4,17 ÷ 25	Narządy jamy brzusznej	4,5 ÷ 10
Oczy	60 ÷ 90	Wątroba	3 ÷ 4
Szczeka	6 ÷ 8	Pęcherz moczowy	10 ÷ 18
Krtąń, tchawica, oskrzela	12 ÷ 16	Miednica	5 ÷ 9
Narządy klatki piersiowej	5 ÷ 9	Kończyny dolne	5
Kończyny górne	3	Człowiek siedzący	5 ÷ 12
Kręgosłup	8	Człowiek stojący	4 ÷ 6

Skutki działania drgań na człowieka

Czas, po którym pojawiają się pierwsze zmiany chorobowe, a także ich zasięg zależą zarówno od stażu pracy jak i od czasu dziennej ekspozycji

- po kilku tygodniach narażenia mogą pojawić się zaburzenia czucia
- po kilku do kilkunastu miesiącach - zaburzenia krążenia krwi
- po kilku latach pracy w kontakcie z drganiami mogą pojawić się zmiany kostno-stawowe

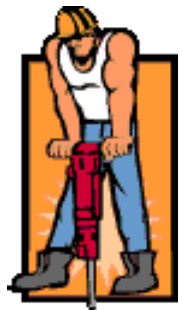
Skutki działania drgań na człowieka

Zaburzenia w układzie kostno-stawowym zmiany degeneracyjne w kościach i stawach zwyrodnienia i usztywnienia

Bolesne skurcze mięśni przedramion, rąk i podudzi to objaw zakłóceń czynności mięśni i ścięgien wywołane przeciwdziałaniem układu mięśniowego wymuszonym ruchom.

Problemy związane z funkcjonowaniem układu pokarmowego. Drgania powodują zaburzenia wydzielania soków trawiennych oraz pracy czynności trzustki i wątroby.

Drgania mechaniczne powodują również zakłócenia widzenia, mowy oraz zaburzenia błędnikowe ("choroba lokomocyjna", problemy z utrzymywaniem równowagi).

Skale obrażeń

Skala obrażeń

numeryczna klasyfikacja typu i wielkości obrażeń

- **Skale anatomiczne**

anatomiczne położenie, rodzaj obrażenia, względna wielkość obrażeń opisuje skutki wypadku, efekt (złamanie nogi, ręki itp.)
Skrócona Skala Obrażeń AIS (Abbreviated Injury Scale).

- **Skala fizjologiczna**

opisuje stan pacjenta na podstawie funkcjonalnych zmian spowodowanych obrażeniami.

GCS (Glasgow Coma Scale) dla obrażeń głowy

na podstawie trzech wskaźników: otwartych oczu, ustnej odpowiedzi, ruchowych reakcji.

- **Skale zmniejszenia kalectwa i strat społecznych**

nie są oszacowane doznane obrażenia, lecz zmiany związane z urazami, wyznaczane ekonomicznymi wartościami

ICS (Injury Cost Scale), IPR (Injury Priority Rating) Szkoda (*Harm*).

AIS (Abbreviated Injury Scale)

AIS	Wielkość obrażeń	Ang.
0	brak obrażeń	<i>no injury</i>
1	lekkie	<i>minor</i>
2	umiarkowane	<i>moderate</i>
3	ciężkie	<i>serious</i>
4	bardzo ciężkie	<i>severe</i>
5	krytyczne	<i>critical</i>
6	maksymalne	<i>maximal</i>
9	nieznane obrażenia	<i>unknown</i>

AIS (Abbreviated Injury Scale)

AIS	Głowa	Klatka piersiowa	Brzuch	Kręgosłup	Miednica wraz z kończynami
1	ból głowy, zawroty głowy	złamanie pojedyncze jednego żebra	powierzchnowa rana	napięcie kręgosłupa (nie jest to złamanie ani przemieszczenie)	złamany palec
2	utrata świadomości na mniej niż 1 godz.	złamanie od 2 do 3 żeber oraz złamanie mostka	zranienie lub stłuczenie śledziony, nerek, albo wątroby	lekkie złamanie kręgosłupa bez uszkodzenia rdzenia kręgowego	proste złamanie piszczeli, rzepki i miednicy
3	utrata świadomości od 1 do 6 godz., uczucie przygnębienia i załamanie	złamanie więcej niż 4 żeber	poważne uszkodzenie śledziony lub nerek	wypadnięcie dysku oraz uszkodzenie nerwu	złamana kość udowa, przemieszczenie kolana
4	utrata świadomości od 6 do 24 godz, otwarte złamanie	złamane żebra, odma płucna	poważne uszkodzenie wątroby	uszkodzenie rdzenia kręgowego	urwanie lub zmiążdżenie nogi powyżej kolana, zmiążdżenie miednicy
5	utrata świadomości na więcej niż 24 godz., duża hemotoma	uszkodzenie aorty (częściowy krwotok)	poważne uszkodzenie nerek, wątroby lub okrężnicy	quadriplegia	otwarte zmiążdżenie miednicy

Glasgow Coma Scale

– Skala Glasgow

E + M + V = 3 do 15

Eye Opening	Otwieranie oczu	E
spontaneous	sam	4
to speech	zapytany	3
to pain	reakcja na ból	2
no response	brak reakcji	1
Best Motor Response	Reakcja ruchowa	M
To Verbal Command:	Na polecenie ustne	
obeys		6
To Painful Stimulus:	Stymulowany bólem	
localizes pain	umiejszcawia ból	5
flexion-withdrawal	zginacze - wycofywanie	4
flexion-abnormal	zginacze – nienormalna reakcja	3
extension	prostowniki	2
no response	brak reakcji	1
Best Verbal Response	Odpowiedź ustna	V
oriented and converses	świadomy i rozmawia	5
disoriented and converses	zdezorientowany i rozmawia	4
inappropriate words	nieodpowiednie słowa	3
incomprehensible sounds	niezrozumiałe dźwięki	2
no response	brak reakcji	1

Glasgow Coma Scale

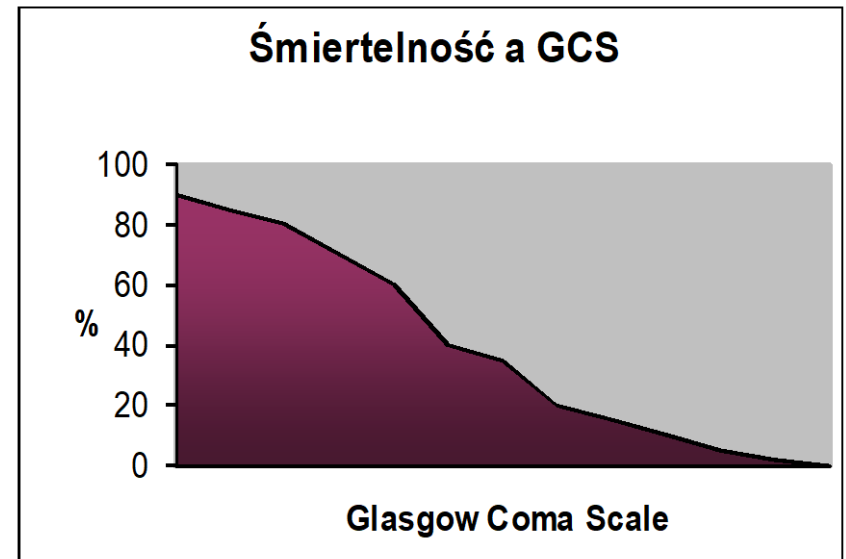
E + M + V = 3 do 15

Wartość krytyczna 8 punktów (90% w śpiączce)

9-11 punktów obrażenia średnie

powyżej 12 obrażenia lekkie

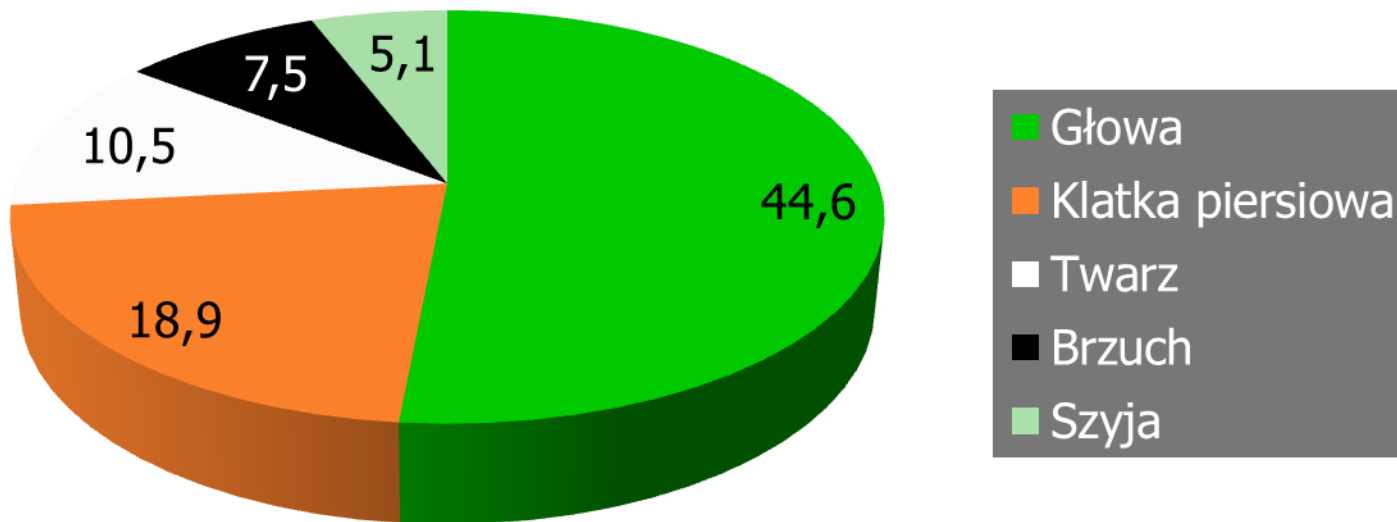
wynik 8 lub mniej w ciągu 6 godzin. – 50% pacjentów umiera

IPR (Injury Priority Rating)

Utrata przewidywanych dochodów

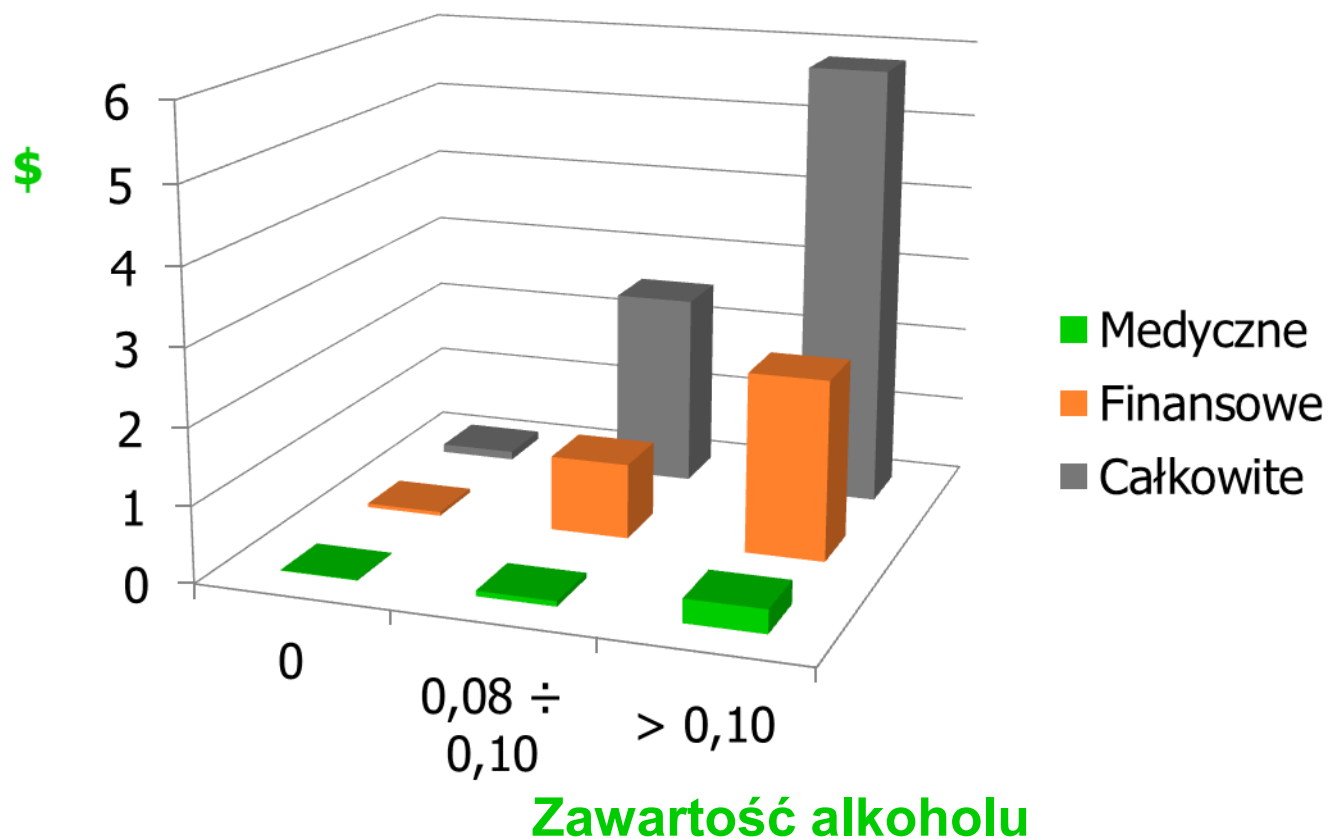
Rozkład kosztów w %

kierowcy i pasażerowie pojazdów
w latach 1980-1981

Koszty wypadków

Koszty przejechania jednej mili

Koszty w dolarach USA z 1995 roku

Koszty wypadków na jedną osobę poszkodowaną (1993)

ALL VICTIMS	Victim Medical	Victim Work Loss	Public Services	Employer Costs	Travel Delay	Property Damage	Monetary	Quality of Life	Comprehensive
Police-Reported Severity									
K - Fatal	\$16,907	\$808,673	\$1,038	\$7,264	\$440	\$9,695	\$844,017	\$1,514,227	\$2,358,244
A - Disabling	13,244	21,362	257	1,088	192	3,818	39,961	90,023	129,984
B - Evident	2,910	7,150	167	452	186	3,245	14,110	21,381	35,491
C - Possible	1,569	4,097	109	253	158	2,456	8,642	10,206	18,848
O - No Injury Observed	51	143	23	36	106	1,023	1,382	197	1,579
UI - Injured, Severity Unknown	4,334	8,667	160	488	177	3,021	16,847	26,068	42,915
U - Unknown If Injured	815	1,547	51	120	122	1,461	4,116	5,321	9,437

	medyczne		Służby publiczne		Opóźnienia w podróży		finansowe		Jakość życia	całkowite
Śmiertelne	16,907	\$808,673	\$1,038	\$7,264	\$440	\$9,695	\$844,017	\$1,514,227	\$2,358,244	
Ciężkie	13,244	21,362	257	1,088	192	3,818	39,961	90,023	129,984	
Umiarkowane (widoczne)	2,910	7,150	167	452	186	3,245	14,110	21,381	35,491	
Lekkie (możliwe)	1,569	4,097	109	253	158	2,456	8,642	10,206	18,848	
Brak	51	143	23	36	106	1,023	1,382	197	1,579	
		Utrata zarobków		Koszty pracodawcy		Straty materialne				

Injury Severity Score

ISS jest ogólnym wynikiem wielkości urazu dla pacjentów z wielokrotnymi obrażeniami

Z wyników AIS (Abbreviated Injury Scale) dla sześciu obszarów ciała: głowa, twarz, klatka piersiowa, jama brzuszna, kończyny, zewnętrzny, wybierane są trzy największe i obliczana jest suma ich kwadratów

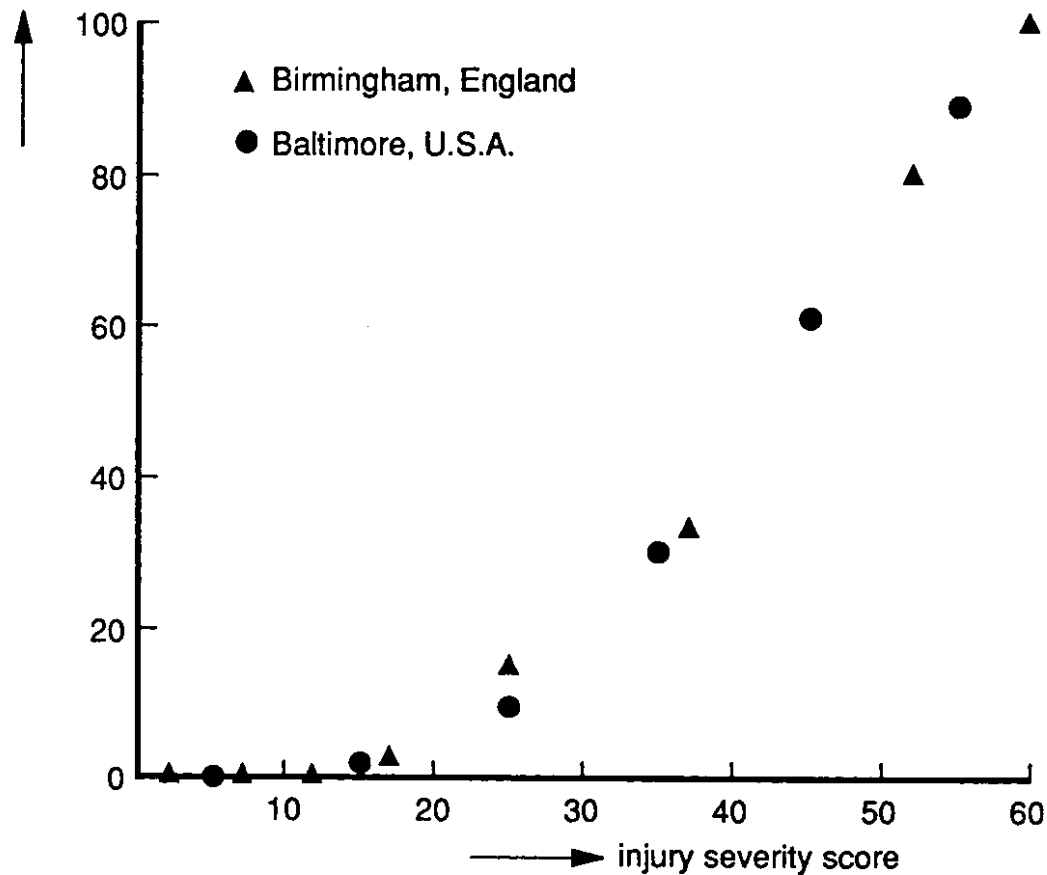
$$ISS = \#AIS^2 + \#AIS^2 + \#AIS^2$$

przykład obliczeń

jeżeli AIS wynosi 6 to ISS = 75

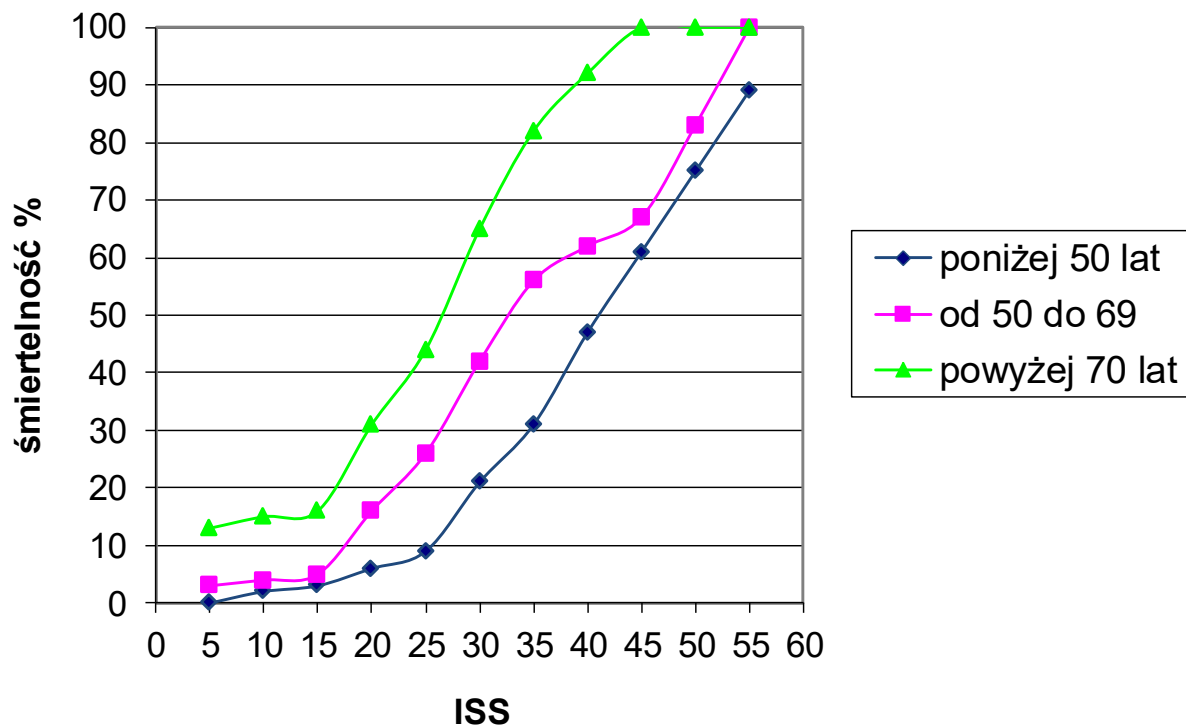
Region	Opis obrażeń	AIS	Kwadrat trzech największych
Głowa i Szyja	Wstrząs mózgu	3	9
Twarz	Bez obrażeń	0	
Klatka piersiowa	Złamanie kilku żeber	4	16
brzuch	Lekkie uszkodzenie wątroby rozległe rozerwanie śledziony	2 5	25
Kończyny	Złamanie kości udowej	3	
Zewnętrzny	Bez obrażeń	0	
Injury Severity Score:			50

Injury Severity Score

ISS (Injury Severity Score)

$ISS = AIS^2(\text{najwyższy wynik}) + AIS^2(\text{drugi od góry wynik}) + AIS^2(\text{trzeci od góry wynik})$

Skala ISS po uwzględnieniu wieku pacjentów wykazuje bardzo dobry związek (wysoki współczynnik korelacji) z prawdopodobieństwem śmierci oraz innymi miarami obrażeń, np. czasem pobytu w szpitalu

ICS (Injury Cost Scale)

Skale zmniejszenia kalectwa i strat społecznych

Skala ICS wyznacza średnie koszty obrażeń

Baza danych niemieckiej firmy ubezpieczeniowej

Analiza dotyczy wypadków w 1985r.

1026 osób zabitych i 15407 rannych

ICS - koszty leczenia i rehabilitacji (niezdolność do pracy, wypłaty świadczeń dla niepełnosprawnych, itp.)

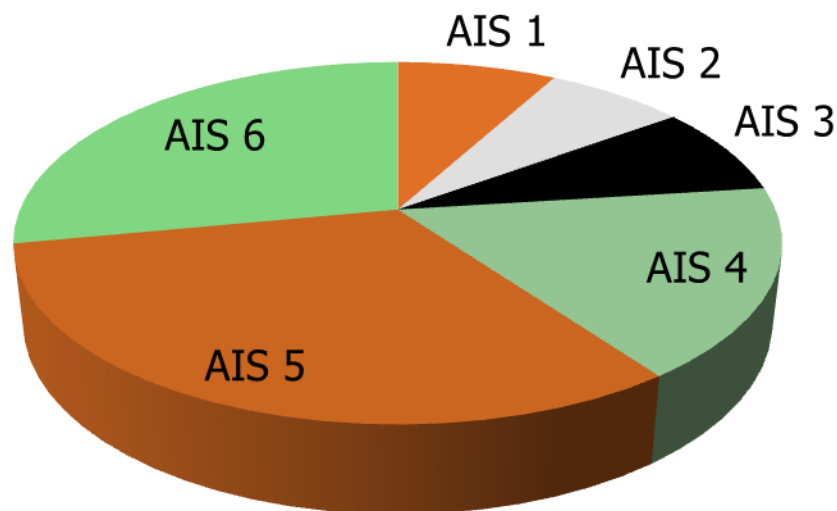
ICSL = **ICS** + koszty związane ze śmiertelnymi wypadkami
(Injury Cost Scale Lethal)

10 najbardziej kosztownych obrażeń według skali ICSL

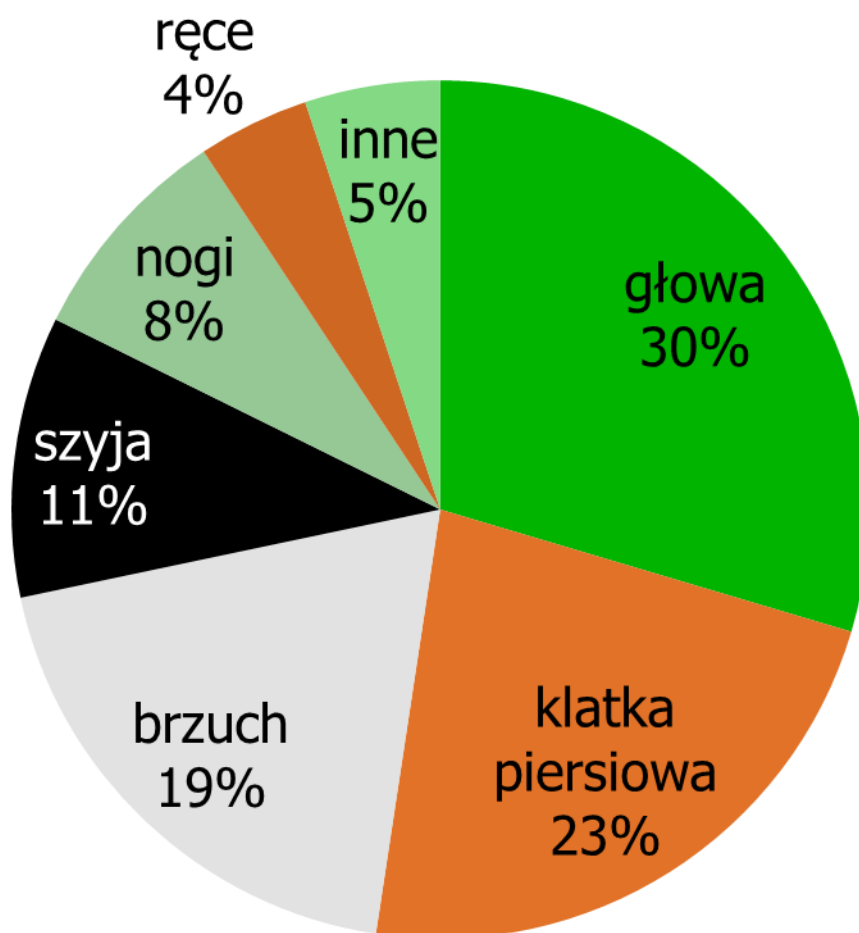
Obrażenia	Koszt społeczny w milionach \$
1. urazy mózgu	225
2. zamknięte złamanie stawu biodrowego, miednicy lub kości udowej	120
3. złamanie kręgosłupa	98
4. zamknięte złamanie podudzia	79
5. zamknięte złamanie stopy	48
6. zamknięte złamanie ramienia	45
7. otwarte złamanie podudzia	45
8. wstrząs mózgu	39
9. zamknięte złamanie kości promieniowej	34
10. urazy kolana	19

Koszty związane z urazami

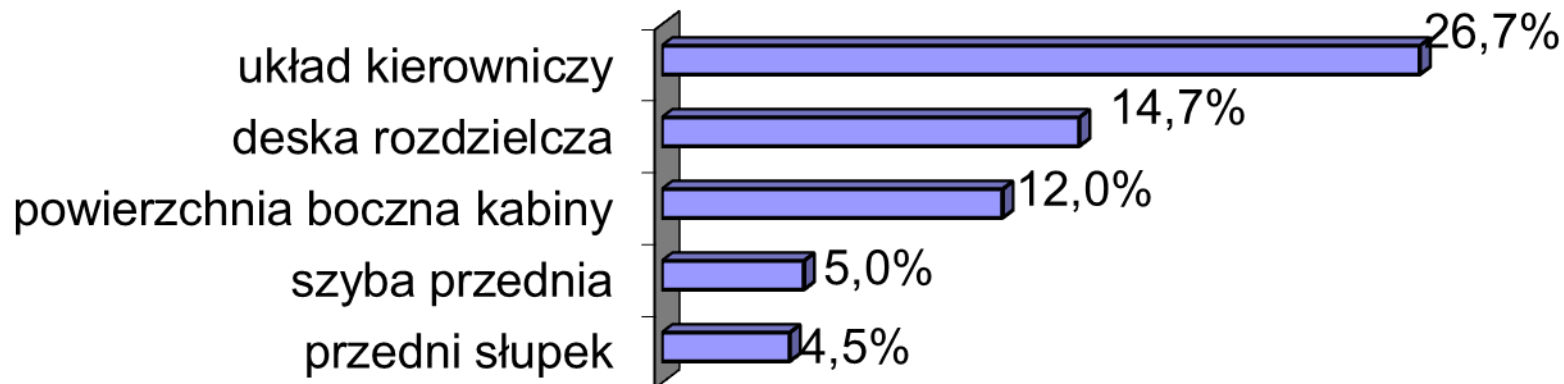
Stopień skali AIS	Liczba przypadków tys. osób	Średni koszt tys. dol.	Harm – Strata mld. dol.	Udział procentowy
AIS 1	2826	0,7	1,9	8%
AIS 2	386	3,9	1,6	7%
AIS 3	174	10,2	1,9	8%
AIS 4	36,0	107,1	4,0	17%
AIS 5	28,5	264,5	7,4	32%
AIS 6	21,4	307,8	6,5	28%

Rozłożenie strat finansowych na poszczególne obszary ciała

Elementy samochodu powodujące największą Szkodę

Podnoszenie i przenoszenie ciężarów

Przenoszenie ciężaru przez jednego pracownika

Masa przedmiotów przemieszczanych nie może przekraczać (NORMY DOTYCZĄCE MĘŻCZYŹN):

- 1) 30 kg - przy pracy stałej,
- 2) 50 kg - przy pracy dorywczej (do 4 razy na godzinę w czasie zmiany roboczej).

Ręczne przemieszczanie przedmiotów o kształtach okrągłych:

- 1) 300 kg –po terenie poziomym,
- 2) 50 kg – wtaczanie na pochylnię.

Masa przedmiotów przemieszczanych nie może przekraczać (NORMY DOTYCZĄCE KOBIET)

- 1) 12 kg - przy pracy stałej,
- 2) 20 kg - przy pracy dorywczej (do 4 razy na godzinę w czasie zmiany roboczej).

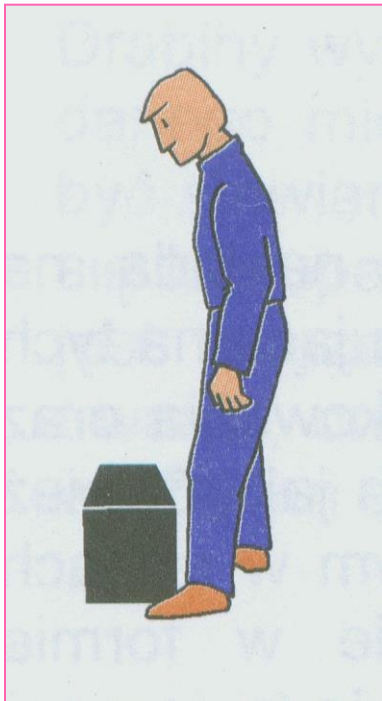
Ręczne przenoszenie pod górę – po pochylniach, schodach itp.

- 1) 8 kg - przy pracy stałej,
- 2) 15 kg - przy pracy dorywczej

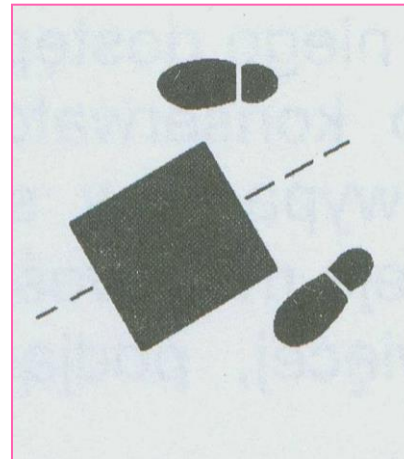
Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r.
Wykaz prac szczególnie uciążliwych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet.

Technika podnoszenia i przenoszenia ładunku

Zatrzymaj się i pomyśl:

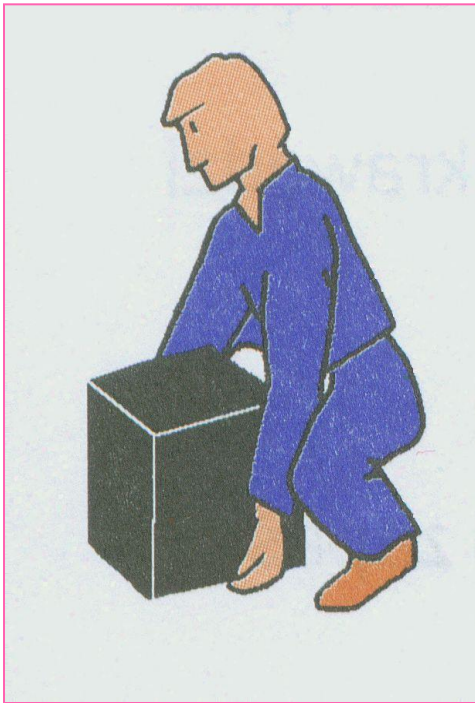

- ✓ zaplanuj czynność podnoszenia,
- ✓ poproś o pomoc, jeśli to konieczne,
- ✓ usuń to, co może ci przeszkadzać,

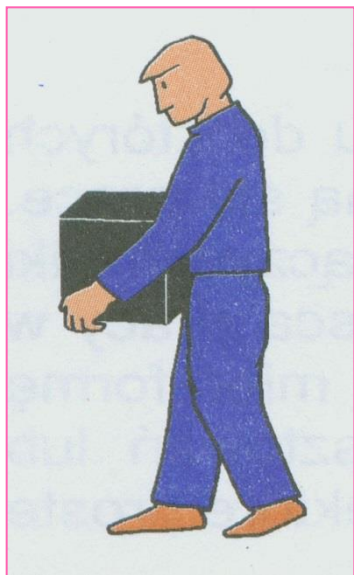
- ✓ ustaw odpowiednio stopy,

✓ uchwycić
mocno
ładunek,

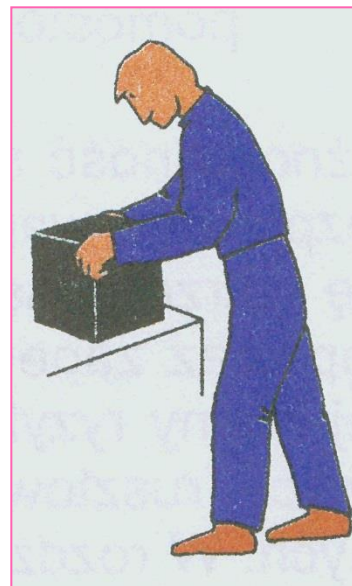

✓ nie wykonuj
gwałtownych
ruchów,

- ✓ zmieniaj pozycję wykorzystując stopy,
- ✓ trzymaj ładunek blisko ciała,

- ✓ najpierw połóż ładunek a dopiero potem nadaj mu odpowiednie położenie.

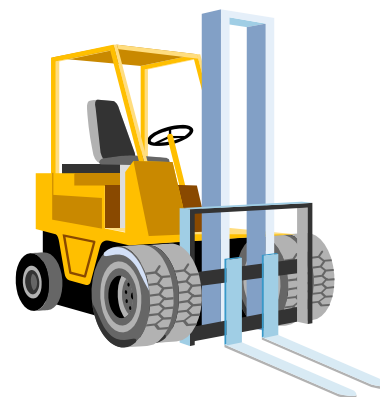
Zespołowe przenoszenie przedmiotów,

których długość przekracza 4m i 30 kg powinno odbywać się pod warunkiem, że na jednego pracownika ciężar nie przekracza 25 kg przy pracy stałej i 42 kg przy pracy dorywczej.

Należy zapewnić:

- ✓ Dobór pracowników pod względem wzrostu i wieku oraz nadzór pracownika doświadczonego,
- ✓ Odstępy pomiędzy pracownikami, co najmniej 75cm,
- ✓ Sprzęt pomocniczy.

Niedopuszczalne jest przenoszenie ładunku o masie przekraczającej 500kg

Zagrożenia

